

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**

Географічний факультет

Кафедра географії та менеджменту туризму

**СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ РАЙОНІ
ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студент IV курсу 410 групи
спеціальності 242 «Туризм»
ОП «Міжнародний туризм»
Яромій Олег Володимирович

Керівник:

доктор географічних наук, доцент
Бучко Жанна Іванівна

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри №____

від 5 травня 2025 р.

Зав. кафедри _____ д. геогр. н., доцент Король О.Д.

Чернівці – 2025

Анотація

Тема розвитку туризму і рекреації в адміністративних районах України є актуальною, особливо з огляду на потребу активізувати внутрішній туризм у воєнний та повоєнний період.

У роботі досліджено сучасний стан розвитку туризму і рекреації в Чернівецькому районі Чернівецької області. Проаналізовано основні види туризму – пізнавальний, релігійний, водний, рекреаційний, екологічний та подієвий – із характеристикою їх географічного поширення, діючих об'єктів та туристичних маршрутів.

Особливу увагу приділено оцінці проблем і перспектив галузі. За допомогою SWOT-аналізу окреслено сильні та слабкі сторони туристичної сфери району, а також можливості та загрози її подальшого розвитку в умовах трансформаційних викликів.

Ключові слова: туризм, рекреація, туристичні ресурси, Чернівецький район, туристичні маршрути, SWOT-аналіз, перспективи розвитку.

Abstract

The topic of tourism and recreation development in the administrative districts of Ukraine is relevant, especially given the need to intensify domestic tourism in the war and post-war period.

The paper examines the current state of tourism and recreation development in the Chernivtsi district of the Chernivtsi region. The main types of tourism are analyzed - cognitive, religious, water, recreational, ecological and event - with a description of their geographical distribution, operating facilities and tourist routes.

Special attention is paid to assessing the problems and prospects of the industry. Using SWOT analysis, the strengths and weaknesses of the tourist sector of the district are outlined, as well as the opportunities and threats to its further development in the face of transformational challenges.

Keywords: tourism, recreation, tourist resources, Chernivtsi district, tourist routes, SWOT analysis, development prospects.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ О.В. Яромій

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ АДМІНІСТРАТИВНОГО РАЙОНУ	7
1.1. Туризм як системна складова регіонального розвитку.....	7
1.2. Адміністративний район як об'єкт прикладного туристичного аналізу	8
1.3. Методи дослідження.....	11
РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ РАЙОНІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	13
2.1. Природні передумови розвитку туризму і рекреації.....	14
2.2. Історико-культурні передумови розвитку туризму і рекреації	23
2.3. Інфраструктурні передумови розвитку туризму і рекреації.....	30
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ РАЙОНІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	46
3.1. Пізнавальний туризм	46
3.2. Релігійний туризм	50
3.3. Водний туризм	52
3.4. Рекреаційний туризм	55
3.5. Екологічний туризм.....	59
3.6. Подієвий туризм.....	61
3.7. Туристичні маршрути.....	65
РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ РАЙОНІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ	69
4.1. SWOT-аналіз розвитку туризму і рекреації	69
4.2. Проблеми розвитку туризму і рекреації в Чернівецькому районі	75
4.3. Перспективи розвитку туризму і рекреації в Чернівецькому районі	77
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	84
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Актуальність теми. Туризм і рекреація є важливою складовою сталого розвитку регіонів, оскільки сприяють економічному зростанню, культурному обміну та збереженню природної спадщини. Чернівецький район Чернівецької області вирізняється багатою історико-культурною спадщиною, унікальними природними ландшафтами та етнічним різноманіттям, що створює значний туристично-рекреаційний потенціал. Попри це, даний потенціал використовується недостатньо повною мірою.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю виявлення шляхів ефективного розвитку туристичної сфери району в сучасних умовах, зважаючи на адміністративно-територіальну реформу та виклики воєнного стану. Розвиток туризму у Чернівецькому районі не лише підвищить економічну спроможність території, але й сприятиме збереженню культурної спадщини та інтеграції регіону в національний і міжнародний туристичний простір.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є комплексний аналіз стану, проблем і перспектив розвитку туризму та рекреації в Чернівецькому районі Чернівецької області для обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу району. Відповідно до мети сформульовано такі завдання дослідження:

- охарактеризувати природні, історико-культурні та інфраструктурні передумови розвитку туризму і рекреації в Чернівецькому районі;
- проаналізувати сучасний стан туристичної інфраструктури та індустрії гостинності в регіоні;
- дослідити особливості розвитку основних видів туризму у Чернівецькому районі;
- виявити ключові проблеми та перешкоди, що стримують розвиток туристично-рекреаційної сфери району;
- здійснити SWOT-аналіз туристичного комплексу Чернівецького району;

- визначити перспективні напрямки розвитку туризму та розробити практичні рекомендації щодо його активізації на місцевому рівні.

Об'єктом дослідження є туристично-рекреаційний потенціал Чернівецького району Чернівецької області та процеси його реалізації. До об'єкта належать природно-географічні особливості території (ландшафти Передкарпаття, річкові долини Пруту і Дністра, природно-заповідні об'єкти), історико-культурна спадщина (архітектурні пам'ятки, музеї, сакральні об'єкти, етнографічні особливості) та інфраструктура, що забезпечує розвиток туризму (транспортна доступність, засоби розміщення, заклади харчування, інформаційні центри).

Предметом дослідження виступає сучасний стан і тенденції розвитку туризму та рекреації в Чернівецькому районі, проблеми та чинники, що впливають на цей розвиток, а також перспективні шляхи його оптимізації. Предмет охоплює конкретні види туристичної діяльності в районі, рівень використання ресурсів, управлінські підходи та результати функціонування туристичної галузі на цій території.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Зокрема, використано методи аналізу і синтезу при опрацюванні літературних джерел і статистичних даних про туристичний потенціал району; історико-ретроспективний метод – для вивчення еволюції розвитку туризму на цій території; картографічний метод – при складанні схем туристичних маршрутів і просторового аналізу ресурсів; польові дослідження та рекогносцирувальні виїзди – для безпосереднього огляду туристичних об'єктів і оцінки стану інфраструктури на місцях. Для узагальнення різнопланової інформації щодо сильних і слабких сторін, можливостей та загроз розвитку туризму використано SWOT-аналіз. Отримані дані оброблено з використанням елементів статистичного аналізу та графічної інтерпретації результатів.

Наукова новизна та практична значущість роботи. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному підході до оцінки туристично-

рекреаційного потенціалу саме новоствореного Чернівецького району (утвореного внаслідок адміністративної реформи), з урахуванням сучасних викликів і тенденцій ринку туристичних послуг. Вперше детально проаналізовано розвиток таких специфічних для регіону видів туризму, як релігійний та водний туризм, які раніше висвітлювалися фрагментарно. У роботі актуалізовано дані про стан туристичної інфраструктури на 2024 рік – початок 2025 року, враховано вплив воєнних подій на туристичну сферу та запропоновано оновлений SWOT-аналіз розвитку туризму Чернівецького району. Наукова новизна підтверджується також розробкою авторських варіантів туристичних маршрутів, адаптованих до особливостей району.

Практична значущість роботи полягає в тому, що результати дослідження та розроблені рекомендації можуть бути використані органами місцевого самоврядування, туристичними організаціями та підприємцями для розробки програм розвитку туризму в Чернівецькому районі. Запропоновані в роботі туристичні маршрути та заходи можуть бути впроваджені у практику з метою підвищення привабливості регіону для туристів. Матеріали дослідження також можуть слугувати інформаційною базою для освітніх цілей та подальших наукових розвідок у сфері регіонального туризму.

Структура роботи.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (59 найменувань). Робота містить таблиці і рисунки. Зміст викладено на 97 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ АДМІНІСТРАТИВНОГО РАЙОНУ

1.1. Туризм як системна складова регіонального розвитку

У сучасній географії, економіці та соціології туризм розглядається не лише як форма просторової мобільності населення з метою відпочинку, оздоровлення чи пізнання, але і як структуроутворюючий чинник регіонального розвитку, що має здатність впливати на демографічну динаміку, ринок праці, підприємництво, просторову організацію інфраструктури, а також на трансформацію ідентичностей та образів території. У дослідженнях останніх десятиліть туристична діяльність дедалі частіше тлумачиться як комплексний соціоекономічний феномен, що взаємодіє з політикою, культурною спадщиною, середовищем і глобальними мережами.

Поняття туристичного простору окреслює туристичну територію не як набір об'єктів або ресурсів, а як інституційно організовану, символічно навантажену й економічно зацікавлену систему взаємодії між відвідувачами, місцевим населенням, інвесторами, управлінськими структурами та матеріально-просторовими елементами [23, 51].

У межах регіонального розвитку туристичний простір є динамічним: він здатен трансформуватись під впливом соціально-політичних змін, культурних практик і ринкових запитів. Такі простори створюються та підтримуються за допомогою брендингу, інфраструктурних інвестицій, подій (івентів), а також публічної політики, що фокусується на залученні туристичних потоків.

На рівні адміністративного району туризм виступає каталізатором розвитку місцевих економік, стимулюючи зайнятість у сфері послуг, ремесел, агровиробництва, гостинності, інформаційних технологій та транспорту. Він також створює соціальний капітал, що базується на локальній ідентичності, міжкультурній взаємодії та громадській участі в управлінні ресурсами. Районний рівень особливо важливий у контексті децентралізації та посилення

ролі громад, оскільки саме тут формується середовище для реалізації туристичних ініціатив, розробки кластерів і стратегій сталого розвитку. Таким чином, туризм на рівні району варто аналізувати не ізольовано, а в межах багаторівневої системи соціально-економічної взаємодії, в якій поєднуються глобальні впливи, регіональні інтереси та локальні практики [23, 51].

Особливої актуальності дослідження туристичного розвитку адміністративного району набуває в контексті адміністративно-територіальної реформи, впровадженої в Україні у 2020 році, яка передбачала укрупнення районів та передачу значної частини повноважень на рівень територіальних громад. Це зумовило не лише зміну функціонального змісту поняття «район» як територіальної одиниці, але й перегляд підходів до територіального управління туристичним потенціалом. Нові райони тепер включають різнотипні громади з гетерогенним ресурсним наповненням, і їхній туристичний розвиток значною мірою залежить від ефективності міжмуніципальної взаємодії та локальних ініціатив [41].

У такому контексті саме громади виступають осередками ініціювання туристичних кластерів, створення інфраструктури, збереження культурної спадщини та формування привабливого іміджу території. Вони стають не лише адміністративними одиницями, а й акторами туристичного простору, здатними впроваджувати інноваційні підходи до розвитку сільського, культурного, екологічного та інших видів туризму. Децентралізація відкриває можливості для створення багаторівневої моделі управління туризмом, в якій Чернівецький район може відігравати роль координаційної платформи для синхронізації стратегічних дій окремих громад, залучення інвестицій та реалізації комплексних туристичних проєктів на всій території району.

1.2. Адміністративний район як об'єкт прикладного туристичного аналізу

У межах сучасної наукової думки адміністративний район, особливо в новій конфігурації після адміністративно-територіальної реформи 2020 року,

постає як перспективний об'єкт прикладного територіального аналізу, зокрема в галузі туризму та рекреації. З одного боку, він достатньо масштабний для узагальнення просторових закономірностей і побудови інтегральних моделей; з іншого – дозволяє виявити мікрорівневі особливості окремих громад, локацій чи ресурсів. Укрупнені райони нині поєднують значно більші за площею та різноманітніші за структурою території, ніж це було до 2020 року, що вимагає нових методологічних підходів до оцінки їх туристичного потенціалу, інфраструктурного забезпечення та рівня управлінської спроможності [41].

У цьому контексті Чернівецький район є особливо цікавим прикладом, адже об'єднує як урбанізовану зону обласного центру – міста Чернівці, так і переважно сільські громади з різними природними, етнокультурними та історичними умовами. Така територіальна структура формує передумови для формування поліфункціонального туристичного середовища, у якому співіснують різні моделі використання туристичного ресурсу: від класичного міського туризму до рекреаційного (лісового, водного), культурно-пізнавального, сільського, гастрономічного, етнографічного тощо. Проте це також зумовлює складність у плануванні, управлінні та координації розвитку цієї сфери, оскільки потреби, можливості та візії різних громад часто є гетерогенними [19].

Традиційні підходи до оцінювання туристичного потенціалу – на рівні окремих населених пунктів, пам'яток або туристичних ресурсів – у сучасних умовах потребують доповнення територіально-інтегральними оцінками, що враховують і просторову взаємодію між об'єктами, і рівень доступності, і потенційні синергії між громадами.

Сучасні дослідження [11, 12] все частіше застосовують концепцію локальної туристичної системи – як системи відносин між територією, туристичним продуктом, інституційною базою та людським капіталом, що формується в межах певного просторового об'єднання. В умовах Чернівецького району ця концепція дозволяє мислити про туризм не як про

набір розрізнених маршрутів, а як про єдину просторово пов'язану мережу туристичних місць, послуг і суб'єктів.

Також важливо враховувати етнокультурну багатшаровість району, що є цінним активом у побудові унікальної дестинаційної ідентичності. Громади колишніх Герцаївського, Заставнівського, Глибоцького, Кіцманського районів мають відмінні традиції, мову, архітектурні й релігійні особливості, які можуть стати основою для тематифікації маршрутів, етнотуризму та культурної промоції регіону. Такі складові не лише підвищують туристичну привабливість, а й стимулюють локальний розвиток через збереження нематеріальної культурної спадщини.

Методично дослідження адміністративного району як туристичної одиниці вимагає поєднання індикативних (кількісних) і якісних (контекстуальних) методів. З одного боку, необхідно використовувати офіційні статистичні дані щодо чисельності туристів, фінансових потоків, готельної місткості тощо. З іншого – потрібно враховувати інституційні, управлінські та маркетингові фактори, які не завжди піддаються формалізованому виміру, але суттєво впливають на ефективність туристичного розвитку. Саме тому в роботі застосовується SWOT-аналіз, картографічне моделювання, типологізація туристичних ресурсів.

Особливу роль у прикладному аналізі району відіграють також стратегії розвитку громад. Від того, наскільки в цих стратегічних документах прописані напрями туристичного розвитку, наявність кадрового, інституційного й фінансового ресурсу на реалізацію відповідних ініціатив, залежить реальна реалізація потенціалу території. Район як координаційний центр може бути платформою для міжмуніципального співробітництва: наприклад, у формі туристичних кластерів, агломерацій, маршрутних ланцюгів, брендів тощо.

Отже, адміністративний район, зокрема Чернівецький, є оптимальним об'єктом для інтегрального прикладного аналізу в галузі туризму, оскільки дозволяє врахувати як загальнодержавні тенденції реформування просторового управління, так і локальні особливості ресурсного наповнення, людського

потенціалу, інституційної спроможності та економічної активності. Туристична система району має поліцентричний характер і потребує диференційованого, багаторівневого підходу до планування, що й становить методичну основу подальших етапів дослідження.

1.3. Методи дослідження

Для досягнення мети дослідження та розв'язання поставлених завдань було використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечили комплексний аналіз передумов розвитку туризму і рекреації в Чернівецькому районі.

Методи аналізу та синтезу були використані при опрацюванні наукових джерел, нормативно-правових документів, статистичних матеріалів (офіційних джерел – Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Чернівецькій області, звітів Чернівецької ОВА, а також регіональних програм розвитку туризму та стратегій розвитку громад), а також при структуруванні інформації про природні, історико-культурні та інфраструктурні передумови розвитку туризму [10, 32, 33, 39].

SWOT-аналіз застосовувався для ідентифікації сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, що супроводжують розвиток туризму у Чернівецькому районі. SWOT-аналіз допоміг у структуризації висновків щодо перспектив туристичного розвитку території.

Методом порівняння здійснювалося співставлення показників за окремими колишніми районами (Герцаївський, Кіцманський, Заставнівський тощо), що дозволило з'ясувати рівень диференціації розвитку інфраструктури та туристичних ресурсів у межах сучасного укрупненого району.

Метод узагальнення дозволив інтегрувати результати попередніх етапів аналізу, зокрема статистичних даних, польових спостережень, і сформулювати загальні висновки та рекомендації для розвитку туризму.

За допомогою картографічного аналізу було здійснено візуалізацію просторового розміщення туристичних ресурсів району, що дозволило оцінити їх доступність і територіальну концентрацію.

У процесі підготовки роботи було здійснено виїзди до окремих туристичних об'єктів Чернівецького району для фіксації їх стану, інфраструктурного забезпечення та доступності. Польові спостереження проводились у локаціях поблизу м. Чернівці, у Заставнівській та Глибоцькій громадах.

Основні етапи дослідження.

1. Аналіз літературних джерел і збір вторинних даних.
2. Проведення польових досліджень і спостережень, анкетування.
3. Вивчення статистичних матеріалів.
4. Формулювання висновків на основі SWOT-аналізу.
5. Підготовка тексту роботи.

РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ РАЙОНІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Чернівецький район – один із трьох районів у Чернівецькій області України. Адміністративний центр – місто Чернівці. Чернівецький район утворено 19 липня 2020 року згідно із Постановою Верховної Ради України № 807-ІХ від 17 липня 2020 року в рамках Адміністративно-територіальної реформи в Україні [56].

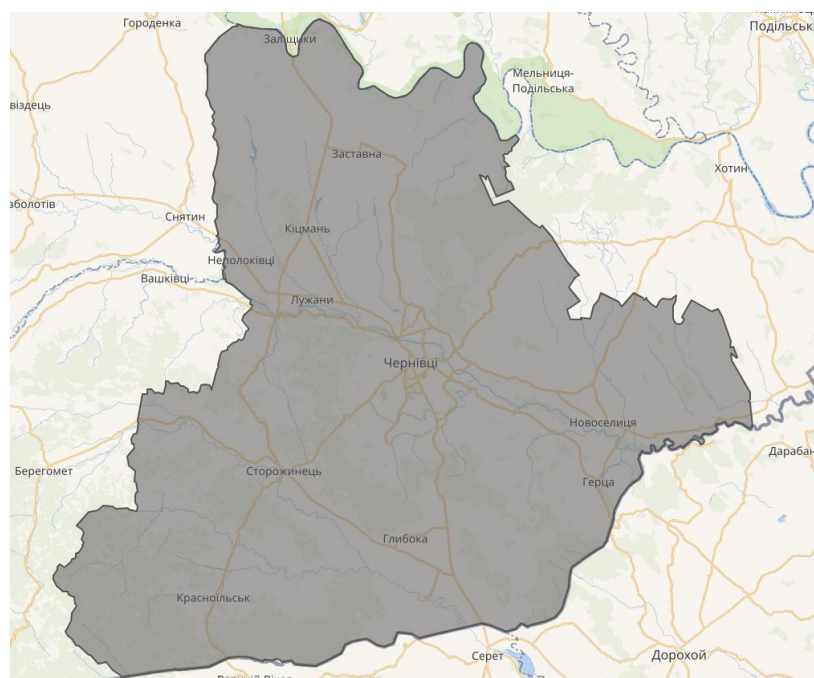
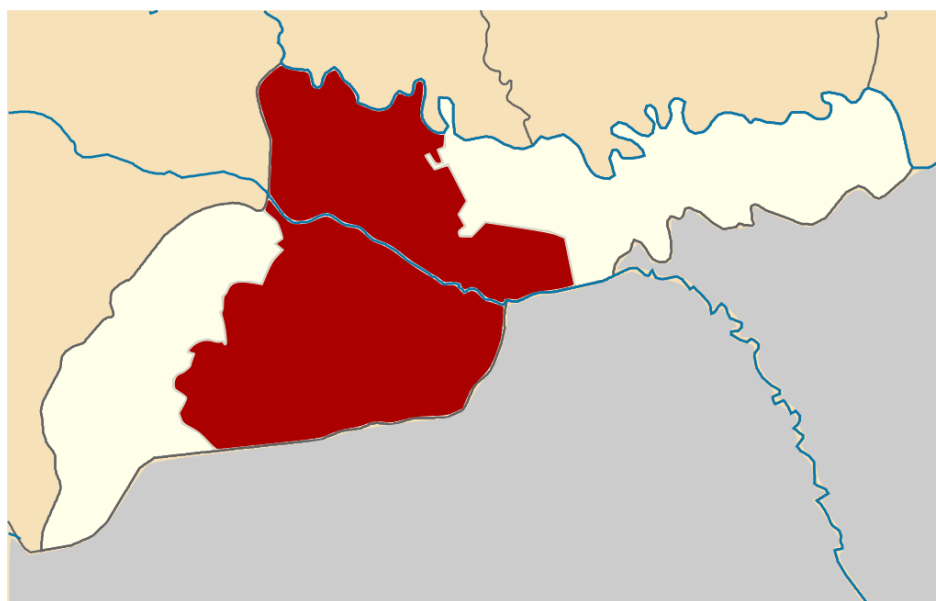

Рис. 2.1 – 2.2. Картосхеми Чернівецького району

До складу новоутвореного Чернівецького району увійшли території колишніх Герцаївського, Глибоцького, Заставнівського, Кіцманського, Новоселицького і Сторожинецького районів та міста Чернівці.

Площа – 4126,3 км² (50,6% від площі області), населення – 648,6 тис. осіб (1 січня 2022). Перші вибори Чернівецької районної ради відбулися 25 жовтня 2020 року [56].

У складі району території 33 територіальних громад, з яких 6 міських, 4 селищні і 23 сільські, затверджених Кабінетом Міністрів України [56].

Міські: Чернівецька, Герцаївська, Заставнівська, Кіцманська, Новоселицька, Сторожинецька.

Селищні: Глибоцька, Кострижівська, Неполоковецька, Красноільська.

Сільські: Боянська, Ванчиковецька, Великокучурівська, Веренчанська, Вікнянська, Волоківська, Горішньошеровецька, Кадубовецька, Кам'янецька, Кам'янська, Карапчівська, Магальська, Мамаївська, Острицька, Петровецька, Ставчанська, Сучевенська, Тарашанська, Терблеченська, Топорівська, Чагорська, Чудейська, Юрковецька.

2.1. Природні передумови розвитку туризму і рекреації

Рельєф та ландшафтні особливості

Регіон дослідження знаходиться у межах хвилястої рівнини Прут-Дністровської платформи, розташованої на південно-західному краю Руської платформи. У центральній частині цієї рівнини розташована Хотинська височина, а на південь від неї – Новоселицька улоговина. Хотинська височина представляє собою горбисте плато з асиметричною формою, де північний та південно-східний краї плато мають крутий нахил. Ця височина складається з системи блоків, які поступово опускаються у напрямку до долини річок Дністра та Пруту. Нижчим рівнем можна вважати Прут-Дністровський вододіл у західній частині межиріччя, де неподалік від поверхні розташовані гіпсоангідрити. Цей горизонт сприяв формуванню карстового рельєфу.

Великий вплив на формування орографії Чернівецького району разом із основними річками – Прутом і Дністром, мали також і їхні допливи різних порядків. Допливи річки Прут мають більшу довжину від допливів Дністра, вони протікають у долинах, які мають широкі і слабо нахилені схили, в той час як праві допливи річки Дністер є більш короткими і протікають через вузькі каньйоноподібні долини схожі на яри. У межиріччі Дністра і Прута лежать долини, які формують рельєф хвилясто-грядового типу.

Передкарпатський крайовий прогин, що структурно відповідає Карпатському передгір'ю, відрізняється відмітним горбисто-грядовим рельєфом та масштабним поширенням зсувних процесів.

У передгірській частині району можна простежити залишки високого рівня, який схожий за своїми параметрами на Хотинську височину і представлений тонкими грядами, які мають ширину від 1 до 2 метрів. Їх можна побачити в районі гори Цецино та Спаська, а також в певних місцях, що розташовані на вододільній лінії між річками Глиниця і Глибочок.

На північному сході передгірної частини району, де через занурення Новоселицької улоговини процеси ерозії протікали менш інтенсивно, вододіли утворюють характерний дрібногорбистий рельєф [7].

Отже, рельєф Чернівецького району створює унікальні умови для різноманітних видів туризму і може привертати туристів як з України, так і з-за кордону, що сприятиме розвитку туристичної індустрії в регіоні.

Водні ресурси: річки, озера, джерела, водоспади

Чернівецький район має густу річкову мережу, що відзначається великою різноманітністю розмірів, починаючи від дрібних потічків і закінчуючи великими водними шляхами, такими як річка Дністер.

Головними водними артеріями регіону є Дністер, Прут і Сірет. Дністер, який безпосередньо впадає в Чорне море, є головною річкою, тоді як Прут і Сірет є допливами річки Дунай. Усі інші річки в області є допливами різного порядку для річки Дністер, Сірет і Прут. Основні річки перетинають район у напрямку із північного заходу на південний схід, протікаючи переважно у

поперечному напрямку. Всі річки району за режимом можна віднести передгірно-рівнинних.

Річка *Дністер* є найбільшою річкою регіону дослідження. По території області вона протікає 272 кілометри вздовж північного її кордону. На цьому відрізку Дністер прокладає свій шлях через каньйоноподібну долину з численними поворотами і високими крутими берегами. Ширина долини Дністра знаходиться у межах 150–200 метрів, а річища – 60-150 метрів, середня глибина становить 1,50–3,50 метра. Однією з характерних ознак режиму річки Дністер виступають паводки, які трапляються досить часто впродовж року.

Прут, друга за довжиною річка Чернівецької області. Протікає з північного заходу на південний схід області 128 кілометрів. Басейн Прута (за виключенням річки Черемош) охоплює 47% території області. Глибина річки переважно невелика – в середньому 0,5-1,5 метрів, але при повенях і паводках може сягати 5–6 метрів і більше. Швидкість течії зазвичай не перевищує 1,0–1,2 метра на секунду, а під час повеней може досягати 3–4 метрів на секунду.

Сірет єдина із великих річок області, яка бере тут свій початок на висоті 1100 метрів над рівнем моря. На території області знаходиться верхня ділянка басейну річки. Її довжина в межах області становить 100 кілометрів. Цю частину річки можна умовно поділити на дві ділянки: гірську (20 кілометрів) та передгірсько-рівнинну (80 кілометрів). У загальній площі Чернівецької області басейн річки Сірет займає близько 21% території.

Річки Чернівецького району створюють сприятливі умови для розвитку різноманітних форм водного туризму. Особливо привабливим є каньйоноподібний ландшафт Дністра, який має великий потенціал для формування активних та екотуристичних маршрутів.

Кліматичні умови та сезонність

Кліматичні особливості Чернівецького району визначаються його положенням у помірних широтах та впливом Карпатської гірської системи. Загалом він характеризується помірною м'якістю та вологістю.

Циркуляція атмосферних повітряних мас над районом відрізняється значною мінливістю і нестабільністю, оскільки відбувається перманентна активна трансформація морських повітряних мас у континентальні.

Опади на території району, як правило, мають фронтальний характер. Шляхи переміщення циклонів, які приносять ці опади, зазвичай проходять поза територіями регіону дослідження.

Близько 30% зим в Чернівецькому районі характеризується частими таненнями снігу, що призводить до того, що стійкий сніговий покрив утворюється не завжди. Найбільш товстий сніговий шар зазвичай формується у другій половині лютого, коли він може досягати від 10 до 20 сантиметрів.

В межах регіону дослідження також відзначаються різноманітні атмосферні явища, включаючи тумани, мжичку, завірюхи, ожеледицю, грози та град. У середньому за рік туманні дні відзначаються близько 50 разів. У деякі роки ця кількість може бути надзвичайно великою, зокрема, в місті Чернівці може бути до 84 днів з туманом. Протягом зимового періоду в середньому буває 10-15 днів з ожеледдю. Протягом зими у Чернівцях зазвичай спостерігається приблизно 15 днів із хуртовинами.

Внаслідок проходження активних атмосферних фронтів через територію Чернівецького району, а також впливу місцевих умов рельєфу, спостерігається досить активна грозова діяльність. Протягом року в районі можна очікувати із грозами близько 30–35 днів.

Грозові явища можуть виникати протягом всіх місяців, за винятком зими, коли вони дуже рідко спостерігаються. Максимальна активність гроз відзначається влітку (у червні-липні) – до семи днів на місяць. Зазвичай грози супроводжуються також градом (на кожні 20–30 днів з грозами доводиться 1 день з градом). Випадання граду короткочасне (впродовж 5-10 хвилин) і припадає на другу половину дня в період квітень-жовтень. Але в окремі роки ця кількість може суттєво змінюватися, включаючи навіть 5 днів або жодного дня з градом.

Отже, клімат Чернівецького району може вважатися сприятливим для розвитку туризму і може бути чудовим фактором, що приваблює туристів у будь-який час року, стимулюючи розвиток туристичної галузі в регіоні.

Рослинний світ

У Чернівецькому районі різноманітність екологічних умов та різноманітні ландшафти посприяли формуванню розмаїтої флори. Попередні дані свідчать про наявність понад 1500 видів таких рослин, які належать до більше ніж 500 родів та майже 100 родин.

У Чернівецькому районі лісовий фонд виявляється у всій його різноманітності. В широколистяних лісах головними видами є дуб звичайний, дуб, бук лісовий та граб звичайний. У змішаних і чистих лісах зустрічаються ялина біла, бук лісовий та ялина європейська (смерека). Вздовж водотоків утворюються ліси вільха клейка.

Похідні ліси у межиріччі річок Прут і Дністер та частково у Передгір'ї представлені грабом звичайним та осикою.

Дубові ліси, які зустрічаються на межиріччі річок Прут і Дністер та Прут і Сірет, розділяються на дві формації: дуб звичайний і дуб скельний. Вони ростуть по схилах у долині річок, рідше зустрічаються на вододільному плато.

У межиріччі Прута і Сірету ці ліси поширені на більшій площі, при цьому дубові ліси з дуба звичайного переважно ростуть на рівнині з важкими ґрунтами, а ліси з дуба скельного – на території з вапняковими породами. У багатьох місцях, зокрема на Прут-Дністровському межиріччі, дубові ліси були вирубані, і їх площі зайняті похідними грабовими лісами. Лісистість Прут-Дністровського межиріччя становить близько 13,5%.

У Чернівецькому районі із трав'яних формацій переважно зустрічаються луки, що виявляються особливо значними лише на межиріччі річок Прут і Дністер, де займають значні площі лучні степи.

Тут переважають лучні степи, що складаються з різноманітних видів, таких як чебрець подільський, бородач звичайний, типчак борознистий, перстач пісковий, стягнений та інші. Також значну роль у складі травостою відіграють

рослини, такі як пажитниця багаторічна, тонконіг вузьколистий, молочай кипарисовидний, тонконіг стиснутий, звіробій звичайний, волошка лучна та інші. На окремих скелях та їх розсипах можна знайти рідкісні рослини, наприклад, шиверськію подільську, любочки шершаві, громовик Візіані.

У різних ділянках залежно від віку перелог переважають різноманітні види, включаючи конюшину повзучу, типчак борознистий жабника польового, злинку канадську, полин австрійський і гіркий, стоколос покрівельний, люцерну хмелевидну та інші.

Біля Дністра рослинність схожа на рослинність долини річки Прут [7].

Отже, флора Чернівецького району відіграє важливу роль у розвитку туризму, оскільки вона створює унікальну природну красу та привабливість для відвідувачів, особливо в контексті розвитку екотуризму та активного відпочинку в природному середовищі.

Тваринний світ

Склад хребетних тварин Чернівецького району надзвичайно різноманітний. Усього на території регіону дослідження нараховується більше 300 видів тварин, зокрема: ссавців – 54, птахів – 172, плазунів – 12, земноводних – 17, риб – 47, круглоротих – 1. Серед хребетних можна виділити два фауністичні комплекси; 1) передгірський; 2) рівнинно-лісостеповий.

Склад фауни передгірної зони включає види, які є характерними для лісів Європи, особливо листяних і змішаних. Тут можна зустріти елементи балканської фауни. Серед головних представників цього комплексу можна виділити: білу лелеку, європейського лісового kota, європейського клінтуха, вовчків, польову мишу, сліпака буковинського, іволгу та інші види.

У фауністичному комплексі рівнинно-лісостепової зони представлені степові, річкові і болотні види, що населяють відкриті простори, що межують зі східними Карпатами. Відчувається вплив фауни лісостепового типу, особливо подільського. Серед характерних видів цього комплексу варто відзначити: степового тхіра, кам'яну куницю, зелену ящірку рябого ховраха, болотяну черепаху, гірського сліпака, сірого хом'ячка та інші.

Варто зазначити, що межі між цими фауністичними комплексами досить умовні, оскільки ареали деяких видів взаємно переплітаються у різних ландшафтних зонах [7].

Таким чином, фауна Чернівецького району виступає важливим чинником, що сприяє розвитку туризму, особливо для тих, хто цікавиться вивченням дикої природи та екології. Збереження місцевої фауни та її середовища мешкання сприяє розвитку екологічно чистого туризму та створює підґрунтя для сталого розвитку туристичної індустрії.

Охоронні території та заповідники

Як уже згадувалося, Чернівецький район характеризується значним видовим і ландшафтним різноманіттям. Формування заповідної мережі Буковини триває вже більше 60 років.

Сучасну заповідну мережу Чернівецької області об'єднують 331 заповідний об'єкт загальною площею 101 232 га, що становить 12,5% території області: в тому числі – 25 об'єктів (28,9%) мають статус загальнодержавного значення загальною площею 29 281,3 га (3 національні природні парки, десять заказників, дев'ять пам'яток природи, два дендропарки та Чернівецький ботанічний сад) і 306 об'єктів місцевого значення площею 71 950,4 га (40 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 175 пам'яток природи, 38 заповідних урочищ два регіональні ландшафтні парки, 47 заказників, 4 дендропарки).

За площею – 97,51% природно-заповідного фонду припадає на природні парки та заказники області, що загалом відповідає структурі ПЗФ України. У межах природно-заповідних територій і об'єктів Чернівецької області зростає понад 1 600 видів судинних рослин, із них 106 внесені у Червону книгу України. Крім цього тут нараховується майже 400 види хребетних та більше 1500 видів безхребетних тварин, з яких до Червоної книги занесено 118 видів (31%).

Природно-заповідний фонд Чернівецького району включає один регіональний ландшафтний парк ("Чернівецький"), 30 заповідних урочищ, 7

заказників загальнодержавного значення, 23 заказники місцевого значення, 5 пам'яток природи загальнодержавного значення, 87 пам'яток природи місцевого значення (рис. 2.3), ботанічний сад загальнодержавного значення ("Чернівецький"), 2 дендрологічні парки загальнодержавного значення, 2 дендрологічні парки місцевого значення, 30 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення (Додаток А) [31].

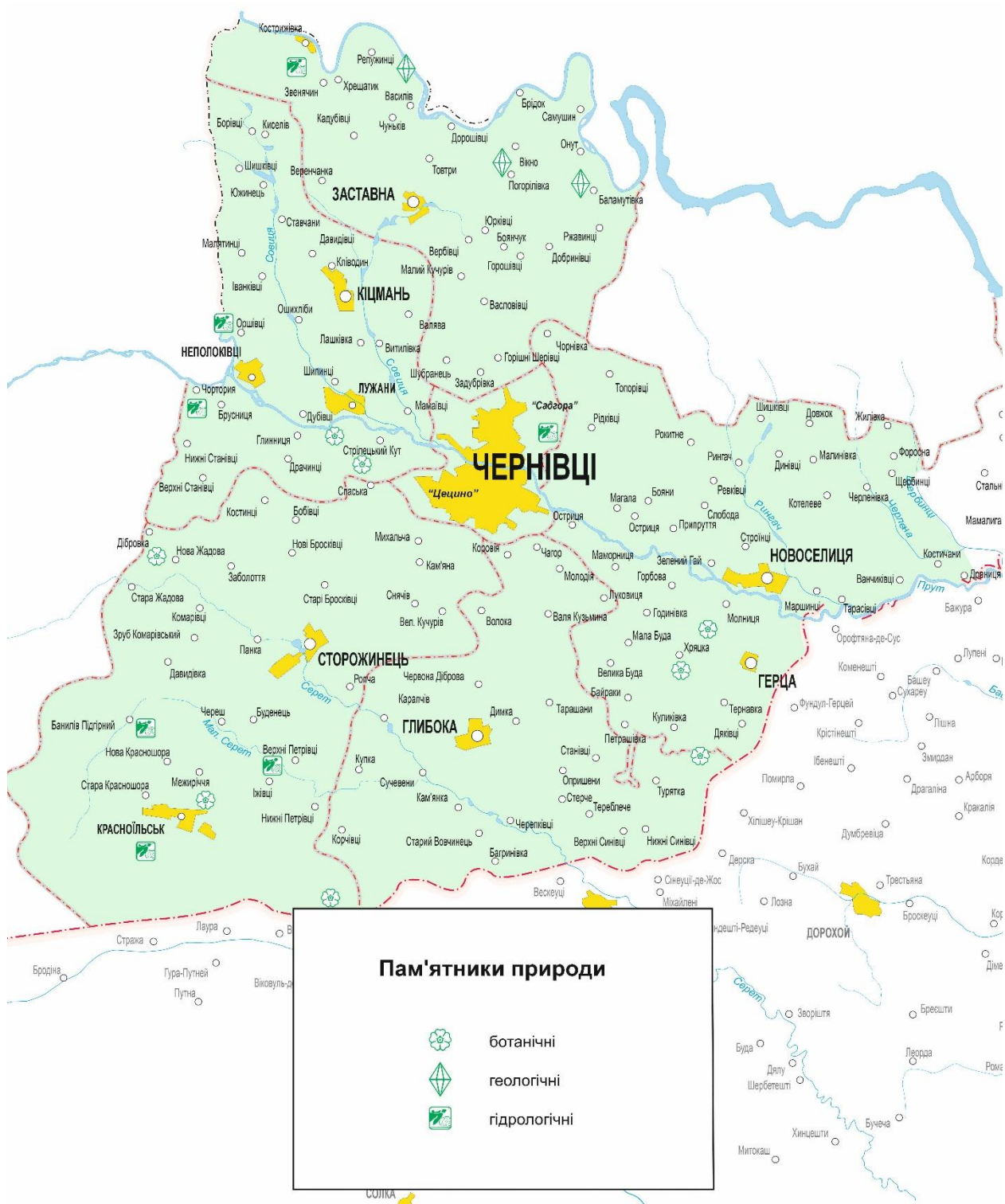

Рис. 2.3. Пам'ятки природи Чернівецького району

Природоохоронний індекс (Р) території визначає оцінку насиченості мережі заповідних об'єктів території відносно її площі, що дозволяє більш об'єктивно порівнювати структуру природоохоронної мережі різних територій між собою. Природоохоронний індекс території Чернівецького району складає 8,21, а найвищим він є для території колишнього Сторожинецького (16,15) району. Низький – для м. Чернівці (1,64), Герцаївського (2,31) району.

Високий відсоток заповідності регіону досліджень (12,5%) – це результат високого рівня заповідання Сторожинецького району – 34,55%, де функціонує доволі потужна система ПЗТ(О), основою яких є природні парки та заказники. Такі ж колишні райони, як Герцаївський, Глибоцький, Новоселицький, Кіцманський та інші – потребують глибшого вивчення ландшафтного і біорізноманіття з подальшим обґрунтуванням необхідності розширення меж існуючих ПЗТ(О), виділенням оптимальних нових площ чи відновленням порушених природних комплексів для створення якісної локальної екомережі, яка дозволить сполучити існуючі ПЗТ(О) області в єдину природно-заповідну систему.

Високий відсоток заповідності на території окремих частин Чернівецького району не тотожний кількості заповідних об'єктів. Так, 44 заповідні об'єкти колишнього Заставнівського району складають всього 1,47% заповідності території, 34 об'єкти колишнього Кіцманського району – 1,36%, 12 об'єктів колишнього Герцаївського району – 0,46%, а 52 об'єкти колишнього Сторожинецького району – 34,55% заповідності.

Важливою характеристикою ПЗФ регіону є відсоток суворої заповідності території, яку досліджують відносно площ природно-заповідної мережі та площ загальної території району. Цей показник означає найбільш вартісні в плані охорони об'єкти природно-заповідної мережі, тому що передбачає абсолютно заповідний режим їх охорони. Потрібно відзначити: низький індекс цього показника для Сторожинецького району (0,49%), де попередньо був вказаний найвищий відсоток заповідності в області (34,55%); найвищий індекс

у межах ПЗФ для Герцаївського району (54,26%), який має один із найнижчих показників заповідання (0,46%); відсутність подібного статусу охорони у заповідних об'єктів Новоселицького району та у м. Чернівці [14].

Об'єкти природно-заповідного фонду Чернівецького району є важливою складовою туристично-рекреаційного потенціалу регіону, а їхнє різноманіття та рівень заповідності створюють умови для розвитку екологічного та пізнавального туризму, а також формують основу для підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту.

2.2. Історико-культурні передумови розвитку туризму і рекреації

Історико-культурними передумовами розвитку туризму і рекреації у Чернівецькому районі Чернівецької області виступають історико-культурні туристичні ресурси – сукупність об'єктів матеріальної і нематеріальної культури, що історично зафіксовані на певній території, відображають її неповторність і є мотивом для здійснення подорожі.

Чернівецький район має вражаючу історико-культурну спадщину, що відображається в численних пам'ятках історії, культурних традиціях та мистецтві. Багатонаціональна буковинська культура, сформована через вікові змішання різних етнічних груп, зберігає унікальний характер і приваблює увагу дослідників та туристів.

На території району зустрічаються різноманітні **пам'ятки археології**, які є важливим джерелом для розуміння минулого регіону (рис. 2.4). Ця різноманітність археологічних об'єктів створює сприятливі умови для розвитку археологічного туризму, який є популярним напрямком у багатьох країнах. Практика показує, що прибуток від археологічних досліджень може бути значно вищим, ніж від інших видів туризму, таких як мисливство чи рибальство.

У Чернівецькому районі археологи виявили артефакти більше ніж у 1500 різних місць, найстаріші з яких належать до епохи палеоліту. Тут дуже багато неолітичних поселень, мідної та бронзової доби, а також залишки поселень

раннього залізного віку та ранніх слов'ян. Тут також виявлені різні типи поховань, включаючи кургани, підплитові поховання, кам'яні кромлехи та саркофаги, язичницькі та християнські могили. Археологічні знахідки включають знаряддя праці, зразки різних видів зброї, посуд, прикраси, а також вироби мистецтва, серед яких варто відзначити литі та різьблені ікони з коштовного та напівкоштовного каменю [17].

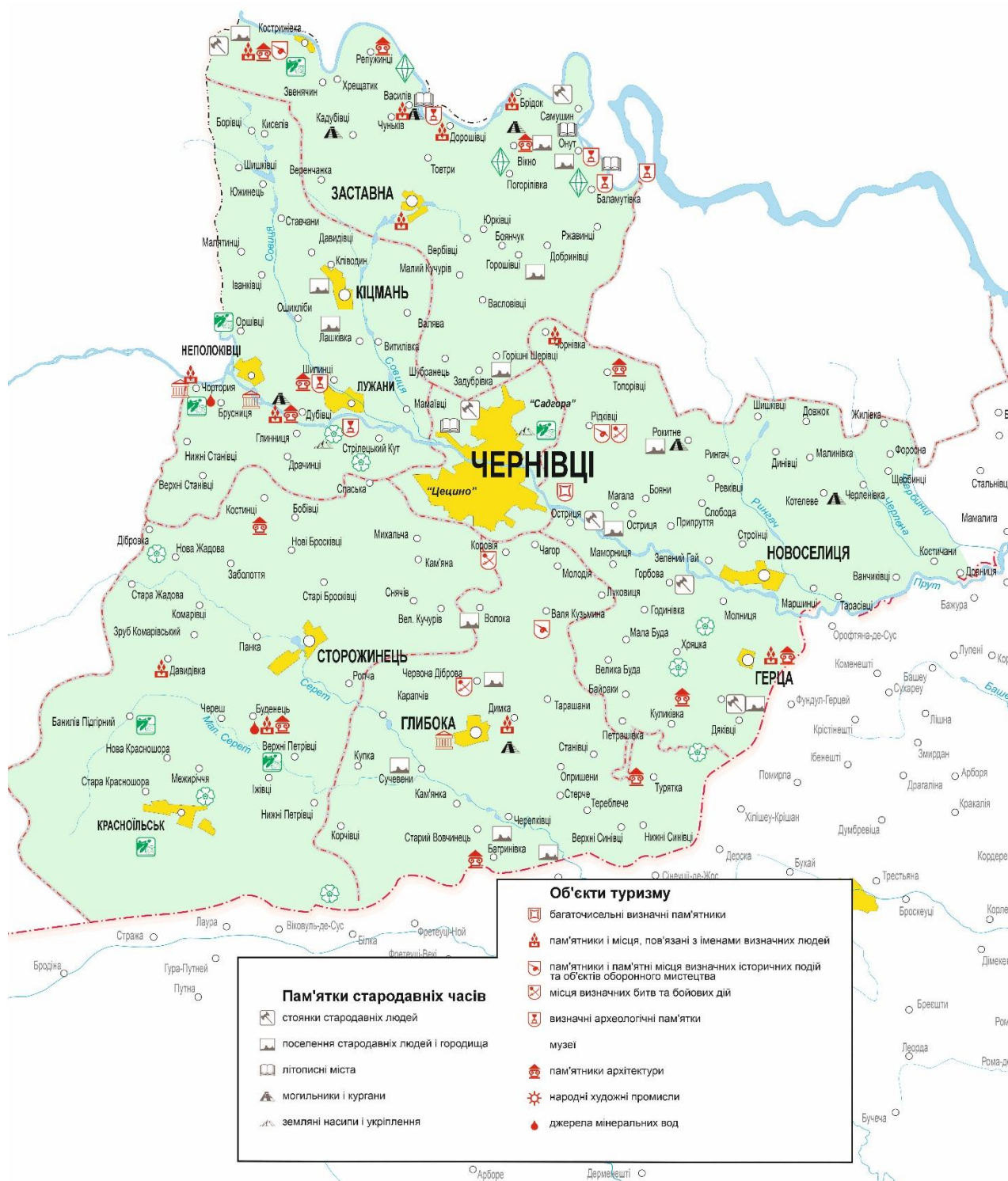

Рис. 2.4. Географія історико-культурної спадщини Чернівецького району

У селі Василів (колишній Заставнівський район) можна оглянути руїни білокам'яного храму з XII століття, який був знищений турками наприкінці XVII ст. Також цікавими для відвідувачів є феодальні замки з XII-XIII ст. у селах Чорнівка (Новоселицький район) та Молодія (Глибоцький район), а також стародавнє городище у Ленківцях, яке датується XII-XIII ст. Ще однією цікавинкою є руїни князівської фортеці з XI-XII ст. в селі Горішні Шерівці (Заставнівський район). Особливу увагу туристів привертає наскельний живопис неолітичного періоду в Баламутівській печері (Заставнівський район). Також варто зазначити стародавнє поселення Кодин, знайдене в околицях сіл Чагор Глибоцького та Остриця Герцаївського районів, вік якого перевищує 1,5 тисячі років.

Одними з найцікавіших для туристів є ***об'єкти архітектури*** в Чернівецькому районі, що були створені майстрами з Буковини, Австрії та Румунії. Вони стали ключовими для розвитку екскурсійного туризму, який має багату історію. Згідно з історичними джерелами, у 20-30-х роках 20 століття існували екскурсійні маршрути до лісу Гореча, де можна було побачити православний чоловічий монастир 18 століття, а також до села Хрещатик, де знаходився відомий скельно-печерний чоловічий православний монастир. Також популярними були екскурсійні маршрути до Хотинської фортеці та інших історичних об'єктів [17].

Сьогодні особливий інтерес для туристів викликає обласний центр, де зосереджені найцікавіші об'єкти для екскурсійного огляду. Тут можна знайти будівлі найрізноманітніших архітектурних стилів і напрямів, таких як класицизм, неоренесанс, необароко, віденська сецесія і т.д. За даними Державного реєстру, налічується близько 500 об'єктів (що становить 65% архітектурних пам'яток області), з яких 138 мають національне значення. Більшість цих пам'яток є частинами архітектурних ансамблів у центральних вулицях міста, таких як вулиці О. Кобилянської, І. Франка, Головна, Університетська, площа Театральна та Центральна. У Чернівцях функціонують

різноманітні екскурсійні маршрути, зокрема: "Чернівці архітектурні", "Перлини культових споруд", "Церкви та храми Чернівців" та інші.

Місто Чернівці та численні інші населені пункти області занесені до Списку історичних поселень державної категорії охорони. Серед них знаходяться місто Герца (1437 р.), селище Глибока (1438), місто Кіцмань (1413), селище Лужани (1453), місто Новоселиця (1456), місто Сторожинець (1448), місто Хотин (XIII ст.).

Невід'ємною складовою історико-культурної спадщини є **об'єкти історії**, які ілюструють славне минуле краю. Сюди входять будинки, споруди, пов'язані з вагомими історичними подіями, історичні пам'ятники, місця пам'яті, що асоціюються з боротьбою народу проти завойовників та інші (рис. 2.3).

Ключову роль у формуванні туристичної привабливості Чернівецького району відіграють **біосоціальні рекреаційно-туристичні ресурси**. Ця складова ресурсів включає культурно-історичні об'єкти, пов'язані з різними етапами життєвого циклу видатних осіб, які проживали тут (народження, діяльність, перебування, смерть, поховання) [17].

На багатих біосоціальних ресурсах стало можливим започаткування Міжнародного поетичного фестивалю "Meridian Czernowitz" у місті Чернівці. Цей фестиваль дає можливості для просування туристичного потенціалу міста та привабленню великої кількості вітчизняних та зарубіжних гостей.

Чернівецький район славиться великою кількістю **музейів та меморіальних місць**, які пов'язані з життям і творчістю видатних діячів науки і культури Буковини та Європи. Ці об'єкти представлені представниками різних національних культур, включаючи українську, російську, румунську, єврейську, німецьку та інші.

Чернівці володіють значним культурним спадком, що складається з великого різноманіття національних культур і сприяє толерантній атмосфері. Протягом століть Чернівці стали колыскою для митців різних етнічних груп. На літературній сцені Буковини виділяються такі видатні постаті, як Ольга

Кобилянська та Юрій Федькович, які стали класиками української літератури. Тут також народився та виріс видатний румунський поет Міхай Емінеску. Німецькомовні єврейські поети Роза Ауслендер і Пауль Целан також мають великий внесок у світову літературу. Особливо варто відзначити творчість Пауля Целана, яка стала окрасою світової літератури. Чернівці також славляться своїми музикантами, зокрема тенором Йозефом Шмідтом, відомим як "німецький Карузо", який почав свою кар'єру в дитячому хорі Чернівецького Темпля. І, звісно, не можна не згадати про Володимира Івасюка, відомого українського композитора, автора легендарної "Червоної рути", який також проживав і творив у Чернівцях [17].

Чернівецький край також був відвіданий такими видатними постатями, як Михайло Грушевський, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Іван Франко, Василь Стефаник, Микола Лисенко, Соломія Крушельницька, Ференц Ліст, Енріко Карузо та інші.

Чернівецький район відзначається великою кількістю пам'ятників класикам української та інших національних культур, які збагачують інформаційне наповнення екскурсійних програм.

Музейна спадщина становить важливу складову туристичного потенціалу регіону. Музеї є справжніми скарбницями матеріальної та духовної культури, а також історії народу, які зберігають пам'ять про минуле та відображають сучасність національної спадщини. Тому вони є необхідною складовою пізнавальних маршрутів екскурсійних програм.

Початок розвитку музеїв в Чернівецькій області йде з 1863 року, коли за ініціативою ентузіастів старовини були створені перші колекції Буковинського крайового музею. Згідно з історичними джерелами, у 19 – на початку 20 століття на території Буковини існувало лише декілька музеїв. Чернівецькі турфірми запропонували окремі туристичні маршрути, що передбачали огляд експозицій Національного військового музею, Краєзнавчого музею, Музею Буковинської митрополії, Промислового та Природничого музеїв, Музею українського народознавства та Нумізматичного кабінету. Проте їх

відвідування не набуло широкого поширення. У другій половині 20 століття музеї стали реальними науково-освітніми та туристичними об'єктами. У цей період музейна мережа області значно розширилася. Наприкінці 1970-х років в області налічувалося близько 120 музейних установ.

У Чернівцях розташовано кілька музеїв:

- Чернівецький краєзнавчий музей, який є найбільшим зібранням матеріалів та артефактів про природу, історію та культуру Північної Буковини. Тут представлено колекцію стародруків, включаючи унікальну Острозьку Біблію, археологічні знахідки та колекцію образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, що включає ікони XVI–XVIII століть та роботи буковинських митців. Також тут можна побачити природничу збірку з майже 10 тисяч натуральних зразків;

- Чернівецький художній музей, який має більше 8400 експонатів, серед яких унікальні буковинські народні образи та ікони на склі XIX–XX століть, килими, писанки, а також рідкісні полотна відомих буковинських малярів;

- Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту, який представляє архітектурно-ландшафтний комплекс пам'яток народної архітектури кінця XVIII – першої половини XX століття, зокрема, відтворене стародавнє буковинське село;

- Літературно-меморіальні музеї Ольги Кобилянської та Юрія Федьковича;

- Меморіальний музей Володимира Івасюка та інші;

Етнокультурна спадщина Чернівецького району є важливою складовою його туристичного потенціалу. Тут відзначається значне етнічне розмаїття, яке сформувалося під впливом складної історичної долі Буковини. Протягом століть територія краю перебувала під владою різних державних утворень – Молдавського князівства, Османської імперії, Австрійської імперії, Румунії та Радянського Союзу, що сприяло формуванню багатонаціонального середовища. На сьогоднішній день, за даними останніх переписів та оцінок, у складі населення району переважають українці, однак значну частку

становлять румуни, молдовани, а також росіяни, поляки, білоруси, євреї, вірмени та представники інших національностей.

Зокрема, у південних і південно-східних громадах району збереглися компактні поселення румунської меншини (наприклад, у Герцаївській громаді та селах колишнього Герцаївського району), де румунська мова і традиції є невід'ємною частиною повсякденного життя. У північній частині району, зокрема у громадах навколо Чернівців, зосереджені нащадки німецьких, єврейських та польських колоністів, що залишили помітний слід у культурному ландшафті регіону.

Етнічне розмаїття Чернівецького району виявляється у неповторних зразках народної архітектури, унікальних культурних традиціях, звичаях та обрядах, аутентичному фольклорі, а також у різноманітних народних промислах та ремеслах.

Народні форми відпочинку, обряди, звичаї та повір'я відображаються у народних святах, які привертають значний інтерес туристів. Етнокультурна специфіка, пов'язана з традиціями відзначення релігійних та обрядових (виходу на полонину) свят, що вже стали театралізованими діями з характерними елементами пісенної (колядками, щедрівками) та обрядової культури. Ці традиції створюють передумови для подальшого зростання етнографічного туризму в регіоні. Найяскравіші свята сьогодні перетворюються на цікаві фестивалі-ярмарки, під час яких місцеві жителі демонструють свої майстерність та традиційні буковинські або бессарабські страви.

Найпопулярніші з них – фестивалі „Обнова-фест”, „Від Різдва Христового до Йордана”, „Буковинські зустрічі”, „Маланка-фест” у місті Чернівці та інші.

У Чернівецькому районі досі дбають про збереження та підтримку самобутніх народних художніх промислів та ремесел, серед яких художня вишивка, гончарство, різьбярство, лозоплетіння, килимарство, ткацтво, художня обробка металу та багато інших. Регіон дослідження славиться своїми

народними майстрами, які з покоління в покоління передають унікальні традиції.

До того ж, вироби прикладного мистецтва з регіону регулярно демонструються на різноманітних заходах у місті Чернівців, включаючи щорічні Різдвяний та Петрівський ярмарки.

Така багата культурна спадщина області створює передумови для розвитку різноманітних форм культурно-пізнавального туризму, включаючи екскурсійний, фестивальний, етнографічний та інші [17].

2.3. Інфраструктурні передумови розвитку туризму і рекреації

Інфраструктура є базисом туристичної галузі: стан доріг, транспорту, закладів розміщення, харчування та інформаційного забезпечення безпосередньо впливають на привабливість дестинації для відвідувачів. Після утворення Чернівецького району виникла потреба оцінити, наскільки інтегрованими та розвиненими є інфраструктурні складові на цій об'єднаній території. Врахування сучасних умов (у тому числі вплив пандемії та воєнного стану 2022–2023 рр.) та використання актуальних статистичних даних 2023–2024 років дозволяє виявити проблемні місця і окреслити перспективи розвитку туристично-рекреаційної сфери.

Транспортна інфраструктура Чернівецького району

Розгалужена транспортна мережа Чернівецького району історично була однією з ключових переваг регіону, адже за показниками забезпеченості шляхами сполучення район (а фактично вся область) вирізняється високою щільністю доріг: понад 350 км автомобільних шляхів з твердим покриттям припадає на 1000 км² території, що значно вище середнього показника по Україні (273 км/1000 км²).

Основні автомагістралі забезпечують сполучення Чернівців із іншими регіонами країни та сусідніми державами (рис. 2.5). Зокрема, через район проходить міжнародна траса М-19 (Е85), яка з'єднує його з центром України і Румунією (пункт пропуску «Порубне–Сірет»). Також район межує з

Дністровським районом, через який пролягають шляхи до Кам'янця-Подільського і Києва, та Молдовою.

**Рис. 2.5. Транспортна інфраструктура Чернівецького району
Чернівецької області**

Рельєф території переважно рівнинно-пагорбковатий, що сприяло створенню густої мережі доріг місцевого значення між численними сільськими населеними пунктами та громадами. Одним з ключових транспортних вузлів є місто Чернівці. У місті знаходиться головний залізничний вокзал регіону – станція «Чернівці-Центральна». Залізнична інфраструктура пов'язує район з

іншими областями (через колії на Львів та Івано-Франківськ, а також на Тернопіль) і з сусідніми країнами – діє колія на Румунію (ділянка Чернівці–Сучава, яка періодично використовується для пасажирських поїздів) та на Молдову (Чернівці–Ларга).

Щільність залізничної мережі в області становить понад 50 км на 1000 км², перевищуючи середню по країні (37 км/1000 км²). Хоча частка Чернівецької області у загальних обсягах перевезень України є невеликою (менше 2% за різними показниками), транспортна доступність району залишається задовільною.

Головний вокзал у Чернівцях відзначається історичною архітектурою та є одночасно туристичною пам'яткою і важливим інфраструктурним об'єктом (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Залізничний вокзал у м. Чернівці – головна залізнична станція Чернівецького району

Автобусне сполучення доповнює залізничне, охоплюючи ті населені пункти, куди поїзди не курсують. У Чернівцях функціонує Центральний автовокзал та декілька автостанцій, звідки здійснюються міжміські та

приміські рейси до всіх громад району, а також міжнародні автобусні маршрути (зокрема до Румунії, Молдови, Польщі). Автобусні станції також є в колишніх райцентрах (Кіцмань, Глибока, Заставна, Сторожинець тощо), що тепер стали центрами укрупнених територіальних громад. Транспортна доступність сіл забезпечується маршрутними таксі та автобусами, проте якість дорожнього покриття на місцевих дорогах нерівномірна.

Значна частина шляхів потребує ремонту: за даними Чернівецької обласної військової адміністрації, протягом 2023 року в області відремонтовано 15 ділянок автомобільних доріг місцевого значення [15].

На 2024 рік було заплановано лише роботи з експлуатаційного утримання шляхів через обмежене фінансування, хоча співпраця з громадами щодо співфінансування ремонту продовжувалася [15]

Таким чином, дорожня інфраструктура поступово покращується, але темпи її відновлення залежать від фінансових можливостей регіону в умовах воєнного часу. Окремо слід відзначити наявність в Чернівцях міжнародного аеропорту «Чернівці» імені Леоніда Каденюка. До 2022 року він забезпечував авіасполучення з Києвом та деякими містами Європи (чартерні та сезонні рейси). Проте через повномасштабну військову агресію та закриття неба для цивільної авіації, регулярні рейси тимчасово припинені. Після стабілізації ситуації відновлення роботи аеропорту стане важливою умовою залучення іноземних туристів, адже повітряний шлях є найшвидшим для відвідувачів з віддалених країн.

Отже, транспортна інфраструктура Чернівецького району загалом достатньо розгалужена. Перевагами є висока щільність автомобільних доріг, наявність залізничних та автобусних вузлів у Чернівцях, близькість міжнародних кордонів із пропускними пунктами. Слабкі сторони – нерівномірна якість доріг (особливо на периферії), залежність авіасполучення від безпекової ситуації. В цілому транспортні передумови формують основу для розвитку різних видів туризму (пізнавального, транзитного,

екскурсійного), забезпечуючи відносно зручний доступ до туристичних об'єктів району.

Готельно-ресторанний та туристичний сервіс

Гостинність та якість сервісу – важливі чинники туристичної привабливості Чернівецького району, центральну роль в якому відіграє місто Чернівці, де зосереджена більшість готелів, ресторанів та туристичних організацій. Готельна індустрія області загалом добре розвинена та здатна задовольнити наявний попит. Туристам пропонується широкий вибір засобів розміщення: від невеликих хостелів і садиб економ-класу до чотиризіркових готелів і сучасних туристичних комплексів. В останні роки (до війни) спостерігалось активне відкриття нових готельно-ресторанних комплексів з різноманітним спектром послуг, зокрема в приміській зоні Чернівців (рекреаційні комплекси з басейнами, СПА тощо).

На жаль, станом на 2024 рік відсутні деталізовані статистичні дані, що дозволяють комплексно охарактеризувати розвиток засобів розміщення в усіх громадах Чернівецького району Чернівецької області. Водночас, з огляду на те, що структурним і функціональним ядром туристичної галузі району є Чернівецька міська територіальна громада, для якої доступні релевантні та актуальні статистичні показники, саме її приклад було обрано як репрезентативну модель для аналізу розвитку готельної індустрії в межах району в цілому. Такий підхід дозволяє здійснити обґрунтовану оцінку основних тенденцій, динаміки та просторових особливостей туристичної інфраструктури регіону дослідження.

Заклади розміщення. У межах Чернівецької міської територіальної громади станом на 1 жовтня 2024 року функціонували 78 закладів, що надають послуги з тимчасового розміщення (проживання), загальний номерний фонд яких становив 1277 номерів, розрахованих на 2818 місць. Для порівняння: станом на 31 грудня 2023 року в межах міста Чернівці було зареєстровано 70

аналогічних закладів із сукупним номерним фондом у 1253 одиниці, які забезпечували 2992 місця для розміщення гостей.

Таким чином, упродовж 2023–2024 років зафіксовано зростання кількісних і якісних параметрів готельної інфраструктури громади: кількість засобів розміщення зросла на 12 одиниць, номерний фонд розширився на 95 номерів, а загальна кількість місць для тимчасового проживання збільшилась на 280. Ця динаміка свідчить про активізацію інвестиційної діяльності у сфері готельно-ресторанного бізнесу, а також про посилення туристичної привабливості Чернівців як центру туристичного тяжіння в регіоні [32].

Готельне господарство стало помітною складовою економіки краю, забезпечуючи надходження в тому числі і від іноземних відвідувачів, що свідчить про зростаючий інтерес іноземців, особливо з сусідніх країн, до Чернівців та Буковини. Структура туристичного ринку району включає також турфірми і агенції.

Туристичні підприємства. Хоча актуальні статистичні дані щодо кількості туристичних підприємств у Чернівецькому районі за 2024 рік обмежені, загальноукраїнські тенденції свідчать про поступове відновлення діяльності туроператорів та турагентів після спаду, спричиненого пандемією та воєнними діями. До початку повномасштабного вторгнення москалів у Чернівецькому районі Чернівецькій області активно діяли 63 суб'єкти туристичної діяльності (туроператори, турагенти, екскурсійні бюро), з яких понад 80% були зосереджені в місті Чернівці (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Розподіл суб'єктів туризму за видами туристичної діяльності Чернівецького району у 2021 році [39]

Вид туристичної діяльності	Усього	Юридичні особи	Фізичні особи-підприємці
Туроператор	10	10	–
Турагент	51	27	24
Тільки екскурсійна діяльність	4	1	3
Усього	65	38	27

Майже 60% із них становили юридичні особи, решта – фізичні особи-підприємці. У самих Чернівцях працювали 52 туристичних підприємства (9 туроператорів, 40 турагентів і кілька екскурсбюро), тоді як у кожному зі старих районів області кількість фірм була незначною (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Розподіл суб'єктів туризму за видами туристичної діяльності в межах Чернівецького району у 2021 році [39]

Територія	Усього	Туроператор	Турагент	Тільки екскурсійна діяльність
Чернівецька область	63	10	50	3
Чернівці	52	9	40	3
Райони:				
Глибоцький	1	–	1	–
Кіцманський	3	1	2	–
Новоселицький	5	–	5	–
Сторожинецький	1	–	1	–
Хотинський	1	–	1	–

Це означає, що місто виступає центром генерування туристичних потоків та сервісів, забезпечуючи організацію турів як всередині області, так і за її межі. Значна частина місцевих турфірм спеціалізується на виїзному туризмі (продаж путівок за кордон), проте також розвиваються пропозиції внутрішніх турів по Буковині та екскурсійного обслуговування гостей, що приїждять до Чернівців.

Ресторанно-розважальний сектор Чернівецького району також концентрується переважно у Чернівцях. Історично місто відоме своєю мультикультурною кухнею та колоритними кафе. Станом на початок 2020-тих років в Чернівцях діяли десятки ресторанів, кав'ярень і барів різного класу – від автентичних буковинських ресторацій до сучасних закладів європейської кухні.

У сільських громадах району мережа закладів харчування менш розвинена і представлена здебільшого кафе при садибах чи придорожніх ресторанах уздовж трас. Проте розвиток гастротуризму і популярність локальної кухні стимулюють відкриття нових закладів навіть поза містом.

Наприклад, в деяких ОТГ започатковано етно-ресторації з традиційними румунськими та молдавськими стравами (особливо на Герцаївщині, Новоселиччині, де велика частка національних громад).

Якість туристичних послуг в цілому оцінюється як така, що відповідає попиту, хоча існує ряд проблемних моментів. За результатами експертних опитувань і наукових досліджень, слабкими сторонами індустрії гостинності є недостатня підготовка частини персоналу, мовний бар'єр при обслуговуванні іноземців, а також часом низький рівень сервісу у бюджетних садибах. Крім того, матеріальна база багатьох старих готелів потребує модернізації (оновлення номерного фонду, додаткових сервісів – басейнів, спортзалів тощо).

Позитивні зміни спостерігаються у збільшенні спектру послуг: сучасні комплекси пропонують не лише проживання і харчування, а й конференц-зали для ділових туристів, спа-послуги для оздоровчого туризму, організацію дозвілля (екскурсії, поїздки на природу). Це розширює можливості для прийому різних категорій туристів – від сімей з дітьми до бізнес-гостей чи учасників конференцій.

Важливим індикатором розвитку туризму є надходження туристичного збору до місцевих бюджетів. У 2023 році, попри воєнний стан, туристична активність в області частково відновилася: було сплачено 3,32 млн грн туристичного збору, що на 37,6% більше, ніж у 2022 році [15]

Найбільше надходжень забезпечили громади міста Чернівців (понад 2,26 млн грн) та приміські й рекреаційні громади (наприклад, Тарашанська – 201,7 тис. грн) [15]

Частка Чернівецького району у цих показниках є домінуючою, адже Чернівці та низка згаданих громад входять саме до його складу. Зростання туристичного збору свідчить про пожвавлення внутрішнього туризму (зокрема, багато переселенців та гостей з інших регіонів відвідували відносно безпечну тилову Чернівецьку область у 2023 році) та певну адаптацію індустрії до нових

умов. Основними мотивами поїздки залишаються відпочинок і дозвілля, а також ділові візити, культурно-пізнавальні тури.

Згідно з інформацією Чернівецької обласної військової адміністрації, у 2024 році Чернівецька область зайняла перше місце в Україні за динамікою збільшення податкових надходжень від суб'єктів туристичної діяльності, зростання склало 121% порівняно з 2021 роком. Це свідчить про активізацію туристичної діяльності в регіоні, що, ймовірно, супроводжувалося зростанням кількості туристичних підприємств [53].

Отже, Чернівецький район володіє розвинутим туристичним сервісом, сконцентрованим переважно в обласному центрі. Готельна й ресторанна інфраструктура здатна обслуговувати значний потік відвідувачів різного достатку, що підтверджують статистичні дані щодо зростання кількості туристів у доповідні роки та відновлення галузі у 2023 році. Подальший розвиток потребує уваги до якості послуг та кадрової підготовки, а також підтримки бізнесу в умовах економічної нестабільності. В цьому напрямі місцева влада вже робить кроки, зокрема реалізуючи профільні програми розвитку туризму.

Агросадиби та сільський туризм

Сільський зелений туризм на Буковині історично розвивався у передгірських та гірських районах (особливо на Вижниччині та Путильщині) [24], а Чернівецький район охоплює переважно рівнинні та передгірні території, проте і тут є значний потенціал для агротуризму. До складу району входять колишні аграрні райони (Заставнівщина, Кіцманщина, Глибоччина), де привабливими для туристів можуть бути сільські ландшафти, традиційний уклад життя, етнічний колорит (зокрема, румунські села Герцаївщини), а також водні об'єкти (Дністер і Прут – для риболовлі, відпочинку на березі).

Агросадиби – приватні сільські садиби, що приймають туристів – стали з'являтися в області з кінця 1990-х років. Нині у Чернівецькому районі діють 20 садиб зеленого туризму (Додаток Г), однак їхня кількість динамічна зважаючи на неофіційну реєстрацію частини з них. У колишньому

Кіцманському районі знаходиться 15 садиб, у Сторожинецькому – 3, у Новоселицькому – 2 садиби. Вони пропонують проживання у сільській місцевості з домашньою кухнею, участю гостей у сільських роботах чи народних традиціях, екологічно чистий відпочинок.

Найбільше таких об'єктів зосереджено в мальовничих місцевостях: наприклад, у долині Дністра (села колишнього Заставнівського району, як-от Валява, Вікно, Хрещатик, неподалік каньйоноподібних берегів Дністра), на околицях Чернівців (Садгора, Чорнівка – з агросадинами етнографічного спрямування), а також у передгірських селах на Сторожинеччині (сприятливих для екологічних прогулянок лісами).

Популярністю користуються садиби, що поєднують відпочинок з різноманітними активностями: верхова їзда, збирання грибів та ягід, майстер-класи з народних ремесел (гончарства, вишивки), дегустації домашніх вин та сирів тощо.

Офіційна статистика щодо агротуризму ведеться недостатньо, оскільки більшість сільських садиб є малими сімейними підприємствами, які працюють без утворення юридичної особи. Втім, за даними профільних спілок, кількість гостинних садиб у Чернівецькій області постійно зростає. Місцеві громади починають усвідомлювати, що туризм може стати чинником розвитку сільського господарства та сільських територій – про це свідчать наукові публікації, де підкреслюється взаємозв'язок між сільським туризмом і додатковими доходами селянських господарств. Залучення туристів у село стимулює збут локальних продуктів (сири, мед, фрукти), розвиток дрібного підприємництва (екскурсійні послуги, транспорт, сувеніри), а також сприяє збереженню традиційної культури.

Чернівецький район має кілька локацій, перспективних для кластерного розвитку сільського туризму. До них можна віднести долину Серету і Пруту (агротуризм поєднаний з риболовним туризмом), околиці Чернівців (концепція «етносело» для експрес-знайомства з буковинським побутом), а також прикордонні села (де можливе синергійне поєднання зеленого туризму з

трансгосподарним етнічним колоритом, з огляду на близькість Румунії та Молдови). Примітним прикладом є село Валя Кузьміна у Глибоцькій громаді, де створено комплекс садиб і навіть невеликий кінний двір для туристів; інший приклад – село Бобівці (колишній Сторожинецький район) з пасіками, куди організовують ознайомчі тури («медові тури»). Хоча поки що ці осередки не набули широкої популярності на національному рівні, вони слугують демонстрацією можливостей району у розвитку еко- та агротуризму.

Серед проблем, що стримують розвиток сільського туризму в Чернівецькому районі, варто відзначити: відсутність системної підтримки з боку держави (чіткого механізму пільгового оподаткування чи грантів для сільських садиб), слабку промоцію (не всі потенційні туристи знають про існуючі пропозиції у селах) та інфраструктурні обмеження (якість доріг до віддалених сіл, перебої з водопостачанням чи інтернетом у сільській місцевості).

Водночас, можливості зростання значні: запит на екологічний відпочинок після пандемії лише підвищився, а багатство буковинського села – у гостинності людей, автентичній культурі та чистій природі – приваблює все більше містян. Розвиток агротуризму також підтримується включенням цього напрямку в обласні програми: "Комплексна програма розвитку туризму Чернівецької області на 2024–2025 роки" приділяє увагу стимулюванню сільського туризму та визначенню земельних ділянок для туристичної інфраструктури в громадах. Таким чином, агротуристичні передумови в районі базуються на поєднанні багатой культурної спадщини сіл з природними ресурсами. За умови належної підтримки, сільський зелений туризм може стати одним із драйверів рекреаційного розвитку Чернівецького району, доповнивши міський туризм та створивши нові робочі місця у сільській місцевості.

Інформаційно-туристична інфраструктура

Інформаційне забезпечення туристів та навігація є невід’ємною частиною інфраструктурних передумов успішного розвитку туризму. У Чернівецькому

районі ця сфера перебуває в стадії розвитку: окремі елементи вже функціонують, але комплексна туристична інфраструктура формується поступово.

Туристично-інформаційні центри. Станом на 2024 рік в місті Чернівці діяло декілька інформаційних пунктів для туристів. Основний – комунальний Туристично-інформаційний центр, розташований у центрі міста поблизу Ратуші (рис. 2.7). Він надає консультації, карти, буклети та сувеніри гостям. Також у Чернівцях є приватні інформаційні офіси при туристичних агенціях, музеях.

Однак за межами обласного центру мережа туристично-інформаційних центрів практично відсутня. У громадах Чернівецького району спеціалізованих туристичних центрів поки немає (винятком можуть бути хіба що окремі музеї).

Дефіцит інформаційних центрів на місцях визначено як одну з проблем розвитку туризму: фахівці відзначають недостатню кількість туристично-інформаційних центрів, що ускладнює отримання туристами необхідних відомостей на місці. Вирішенням може бути відкриття інформаційних пунктів у популярних туристичних зонах району (приміром, на Дністровських берегах чи в сільських громадах з пам'ятками), а також створення мобільних інформаційних пунктів під час фестивалів і масових заходів.

Рис. 2.7. Фасад туристично-інформаційного центру

Навігація і знакування. В Чернівцях історичний центр облаштований туристичними вказівниками (інформаційні таблички на будівлях, "інформаційні їжачки" на тротуарах, стели з картами біля основних пам'яток), діють аудіогіди та мобільні додатки для самостійних екскурсій (рис. 2.8 – 2.9).

Проте в менш урбанізованих частинах району навігація розвинена слабо. Туристичні маршрути (піші, велосипедні, водні) часто недостатньо промарковані на місцевості.

Рис. 2.8. Туристичні показники в м. Чернівці

Рис. 2.9. "Інформаційні їжачки" на тротуарах м. Чернівці

Неналежний стан туристичних маршрутів – відсутність єдиного стандарту маркування, брак інформаційних щитів, відсутність облаштованих місць відпочинку – знижує комфорт мандрівників. Наприклад, існують потенційно цікаві еколого-туристичні стежки вздовж берегів Пруту чи у лісах біля Чудея та Валя-Кузьминої, але вони не мають офіційно промаркованих маршрутів, тому відомі лише вузькому колу любителів. Важливим кроком стало би створення єдиної цифрової карти туристичних шляхів району з GPS-треками, що могли б використовуватись туристами через смартфони.

Кarti та довідкові матеріали. На обласному рівні розроблено кілька якісних туристичних карт (наприклад, «Чернівецька область. Туристична карта» видана ДНВП «Картографія» масштабом 1:250 000), де відображено основні пам'ятки та маршрути [44]

Доступною онлайн є інтерактивна мапа туристичних місць області на платформі Discover.ua [59], де можна знайти інформацію про об'єкти Чернівецького району (архітектуру, природні цікавинки, музеї) з координатами і фото. Проте на місцях (у селах, малих містечках) паперові карти чи інформаційні стенди зустрічаються рідко. Багато туристів покладаються на навігацію Google Maps або Maps.me, де позначено лише частину точок інтересу.

Регіональному департаменту туризму варто продовжити роботу зі створення та розповсюдження безкоштовних буклетів і карт для гостей, зокрема оновлюючи їх відповідно до нових адміністративних меж (поки що більшість довідників оперують старим поділом на райони).

Інтернет-ресурси та промоція. У цифрову епоху туристична інформаційна інфраструктура охоплює також вебсайти, соціальні мережі, рекламні кампанії онлайн. Чернівецький район як окрема дестинація ще не має єдиного представництва в інтернеті. Натомість активно діють ресурси по місту Чернівці (офіційний туристичний портал міста, сторінки в соцмережах, блоги мандрівників про Чернівці). Обласна влада підтримує сайт «Чернівецька область туристична», де частково представлено локації району, а у 2021–2023

роках проводились промоційні заходи: наприклад, цикл інфографік «Подорожуємо Україною – Чернівецька область» від Укрінформу [54], Тиждень туризму в Чернівцях із залученням блогерів тощо. Такі зусилля сприяють підвищенню впізнаваності регіону серед потенційних туристів. Втім, фахівці відзначають недостатнє маркетингове просування туристичного продукту Буковини на загальноукраїнському та міжнародному рівні. Бажано активніше використовувати сучасні канали – туристичні платформи, співпрацю з туроператорами, участь у виставках. Інформаційна підтримка має стати більш консолідованою: всі учасники ринку (влада, бізнес, громади) повинні погоджувати спільну стратегію брендингу краю.

Додаткові елементи туристичної інфраструктури. До них відносяться вбиральні, місця для паркування туристичного транспорту, центри надання першої допомоги, банкомати та інші зручності. У центрі Чернівців із цим ситуація задовільна (є громадські туалети, паркінги біля центральних локацій, медичні установи поруч). Проте у сільській місцевості такі зручності, як правило, відсутні або в поганому стані. Відсутні також сучасні зони відпочинку та санітарні пункти належного рівня, що у підсумку знижує комфорт туристів. Частково проблему вирішують приватні ініціативи (приміром, власники агросадиб встановлюють біотуалети для відвідувачів природних локацій поблизу своєї території), але цього замало. У перспективі громадам варто передбачати облаштування хоча б мінімальної інфраструктури (накриття від дощу, лавки, смітники, туалети) в популярних туристичних місцях – на берегах річок, біля пам'яток.

Отже, інформаційно-туристична інфраструктура Чернівецького району знаходиться у процесі розвитку. Є розуміння необхідності її розвитку – це закладено і в регіональних програмах, однак практична реалізація цих заходів потребує координації та фінансування. У короткостроковій перспективі пріоритетами мають стати: відкриття інформаційного центру для туристів на базі ОВА або муніципалітету, встановлення сучасних вказівників і картосхем в кожній громаді, розвиток вело- та піших маршрутів із маркуванням, а також

активна цифрова промоція (створення єдиного веб-порталу Чернівецького району для туристів, мобільного додатку з аудіогідами). Це суттєво підвищить комфорт перебування гостей і позитивно вплине на імідж регіону.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ РАЙОНІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Пізнавальний туризм

Для розвитку пізнавального туризму у Чернівецькій області загалом та Чернівецькому районі зокрема є значні ресурси, які було описано у попередньому розділі курсової роботи. На нашу думку, ресурсною основою для розвитку пізнавального туризму у Чернівецькому районі виступає культурно-історична спадщина краю, а центром розвитку пізнавального туризму у районі є місто Чернівці, яке вважається однією з найвидатніших архітектурних перлин в Україні.

У його історичній частині знаходиться понад 700 об'єктів архітектури, з них 20 мають загальнонаціональне значення, а один навіть увійшов до списку світової спадщини ЮНЕСКО. Ця історична забудова старого міста відображає цілісний ансамбль, який майже не зазнав змін з 19 по початок 20 століть, і сформувався за часів Австро-Угорської імперії, коли Буковина була її частиною. Центральна частина міста, площею 226 га, зараз має статус заповідної території [17].

У Чернівцях знаходяться такі унікальні об'єкти – пам'ятки містобудування:

- Резиденція митрополитів Буковини (колишня), споруджена у 1864-1882 роках, в якій сьогодні знаходяться приміщення Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича і яка має статус світової спадщини ЮНЕСКО;

- Міська ратуша (1847 року), яка знаходиться у серці Чернівців на Центральній площі, де розташовується мерія міста;

- Вірменська католицька церква (1875 року) споруджена архітектором Йозефом Главкою, яка зараз використовується як органний зал Чернівецької обласної філармонії;

- Художній музей (1901 року);

- Музично-драматичний театр імені О. Кобилянської, який формує архітектурний ансамбль Театральної площі з 1905 року, і є результатом творчості віденських архітекторів Фельнера і Гельмера;

- Кафедральний собор Святого Духа (1864 року);

- Дерев'яний храм Святого Миколая,
споруджений у 1607 році, що є
найстарішою пам'яткою архітектури
Чернівців [17].

Перелічені вище туристичні об'єкти користуються найбільшим попитом серед гостей обласного центру, однак статистичні дані про це важкодоступні. У відкритих джерел наявна лише інформація про резиденцію митрополитів. За 2024 рік під час екскурсій по резиденції її відвідали понад 63 тисячі туристів, з яких 506 – іноземці [2]. Для порівняння, у 2023-му відвідувачів було 65 тисяч (614 іноземців), що свідчить про стабільний інтерес навіть в умовах воєнного часу. Доходи від екскурсій у ЧНУ також зросли – понад 3,5 млн грн у 2024 році проти 2,5 млн грн роком раніше, частково за рахунок підвищення вартості квитків [2].

Всі описані об'єкти доступні для огляду: у них організовані тематичні екскурсії, діють інформаційні таблички кількома мовами.

У 2023 році міська влада презентувала новий туристичний маршрут «Кроками Йозефа Ляйцнера», що включає 9 локацій творчості цього архітектора (колишні навчальні заклади, банки, шпиталь тощо) [26]. Маршрут тривалістю до 3 годин пропонує альтернативний погляд на архітектурні Чернівці та доповнює стандартні оглядові тури. Це приклад того, як громада урізноманітнює екскурсійний продукт, аби зацікавити постійних гостей міста новими історіями.

Музейна мережа району також сприяє пізнавальному туризму. Частина музеїв оновила експозиції у 2021–2022 рр. (наприклад, зал сучасної історії в краєзнавчому музеї), впроваджує інтерактивні елементи і аудіогіди для підвищення привабливості. Загалом, у доковідному 2019 році Чернівці прийняли близько 250–300 тис. туристів, а в умовах війни відвідуваність хоч і

знизилась, але зберігається завдяки внутрішньому туризму та релокації частини населення.

Активно працює міський Туристично-інформаційний центр (на Центральній площі, 1), який надає карти, буклети, сувеніри та консультації мандрівникам. Протягом 2023 року послугами обласної туристично-інформаційної служби скористалися понад 5 тисяч гостей [33], що підтверджує інтерес до регіону навіть у воєнний час.

Пізнавальний туризм поза Чернівцями розвивається дещо повільніше, проте кожна територіальна громада району має свої «родзинки». На Заставнівщині збереглися залишки давньоруського городища Василів (XII ст.) і білокам'яної церкви, зруйнованої турками у XVII ст. Також у долині Дністра знаходяться печерні монастирі та келії монахів, висічені в скелях, виникнення яких датують XVI–XVII ст. (поодинокі – ще княжої доби) [46]. Ці об'єкти поки маловідомі широкому загалу, але становлять інтерес для любителів археології та релігійної історії. У Сторожинецькій громаді привертає увагу дендропарк – найбільший в області парк (17,5 га, заснований 1912 р.), де ростуть сотні екзотичних дерев і працює зоокуточок [35]. Він приваблює як екскурсантів, так і місцевих сімей з дітьми.

Інші містечка району (Заставна, Новоселиця, Герца тощо) мають краєзнавчі музеї, пам'ятники видатним діячам, традиційну архітектуру (старовинні церкви, ратуші), що дозволяє організовувати локальні екскурсії.

Таким чином, пізнавальний туризм залишається провідним для Чернівецького району: саме за культурно-історичними враженнями їдуть більшість відвідувачів. Розмаїта спадщина багатонаціональної Буковини – від архітектури і літератури до народних звичаїв – забезпечує потужний фундамент для екскурсійного розвитку. Попри війну, проводяться нові виставки, відкриваються тематичні маршрути та зберігається толерантна атмосфера міста, яку відзначають туристи. Це підтверджують і рецензії у соцмережах: кількість відгуків про Чернівці на туристичних платформах 2023

року зростає, більшість – позитивні, з особливими відмітками гостинності та цікавих екскурсій.

3.2. Релігійний туризм

Чернівецький район, з його історичною поліконфесійністю, має значний потенціал для релігійного (паломницького) туризму, і частина цього потенціалу вже реалізується. На території району діють декілька важливих монастирів та святинь, які приваблюють паломників з різних куточків України і з-за кордону, зокрема, з сусідніх Румунії та Молдови.

Найбільш відомим центром православного паломництва регіону є Свято-Вознесенський чоловічий монастир у Банчанах (с. Молниця, колишній Герцаївський район). Заснований у 1994 році, цей величний монастирський комплекс виріс на мальовничому пагорбі над Прутом [22]. На території обителі збудовано кілька храмів, 50-метрову дзвіницю, братські корпуси, а для подорожніх облаштовано дві паломницькі гостиниці [22]. Богослужіння проводяться церковно-румунською мовою, оскільки місцеве населення переважно румуномовне. Банчени відомі також своєю благодійною місією – при обителі діє великий дитячий будинок для сиріт, яким опікується монастирська братія. У дні великих православних свят (Вознесіння, Трійця тощо) сюди прибувають сотні прочан, а монастир надає їм безкоштовний притулок і харчування. Для організованих груп з інших регіонів України навіть розроблені тури вихідного дня, що поєднують відвідання Банченського монастиря, Чернівців та інших святинь Буковини [1]. Таким чином, Банчени перетворилися на важливий осередок паломницького туризму в районі.

Ще однією визначною святинею є жіночий монастир Боянської ікони Божої Матері (с. Бояни, колишній Новоселицький район). Монастир був заснований у 1990-х роках при православній громаді села Бояни, а нині відомий завдяки шанованій чудотворній Боянській іконі Богородиці (написаній 1991 р.) [3]. Щороку 24 вересня, у день вшанування ікони, проводиться велика хресна хода з Чернівців до Боян протяжністю [3]. У цій ході беруть участь тисячі вірян – як місцевих, так і прочан з сусідніх областей та Румунії.

Боянський монастир має простору територію, декілька храмів та келій; паломники можуть прикласти до чудотворного образу Богородиці, а також залишитися на нічліг у монастирських приміщеннях. Релігійні турфірми включають Бояни до своїх маршрутів, часто в комплексі з Банчанами («Банчени – Чернівці – Хрещатик – Бояни» тощо).

На Дністровських берегах (північ району) розташована ще одна група релігійних пам'яток – стародавні печерні монастирі. Зокрема, у с.Хрещатик (колишній Заставнівський р-н) на крутому схилі над Дністром діє відновлений Хрещатицький монастир. Його історія сягає XVII ст., коли ченці облаштували вапнякові печери під келії. Монастир було закрито в радянський час, але відроджено у 1990-х. Сьогодні паломники відвідують печерні церкви Хрещатика та милуються панорамою Дністровського каньйону. Схожі давні скити є і біля с.Василів та Репужинці на Заставнівщині – ці місця малолюдні, проте приваблюють любителів усамітнених духовних подорожей.

Місцеві громади спільно з істориками розробили екскурсійний маршрут «Тече Дністер з минулого в майбутнє», який охоплює історичні локації над Дністром, у тому числі печерні монастирські пам'ятки [42]. Цей маршрут задуманий як паломницько-краєзнавчий: туристи можуть пройти стежками монахів, ознайомитися з легендами про їхнє життя та відчути духовну атмосферу каньйону.

У самому місті Чернівці релігійний туризм носить переважно екскурсійний характер. Місто відоме своїми культовими спорудами різних конфесій, що становлять інтерес і для туристів: православні собори (кафедральний собор Святого Духа 1864 р., церква Св.Миколая «п'яної» архітектури з крученими банями 1939 р.), греко-католицька церква Успіння Богородиці (1821 р.), римо-католицький костел Воздвиження Святого Хреста (1814 р.), старообрядницька Троїцька церква, синагоги (відновлена синагога на вул. Садовського) тощо. Чимало з цих храмів відкриті для відвідувачів, проводяться оглядові тури по церквах міста, під час яких екскурсоводи розповідають про особливості різних релігій Буковини та міжконфесійний мир,

що історично притаманний Чернівцям. Такі екскурсії користуються попитом серед гостей, особливо з центральних і східних областей, де подібне культурно-релігійне розмаїття менш представлене.

Отже, релігійний туризм у Чернівецькому районі має реальне підґрунтя та проявляється у формі паломництв до монастирів і участі в релігійних заходах, створюючи імідж Буковини як духовного центру. Найбільш активно він розвинутий у громадах з діючими монастирями, де організовані умови для прийому паломників. У святкові дні місцева влада забезпечує транспорт та безпеку заходів, що додає комфорту відвідувачам. Перспективи цього напрямку пов'язані з кращою промоцією чернівецьких святинь на всеукраїнському рівні та розвитком інфраструктури (маршрути до печерних монастирів, парковки біля монастирів, сувенірні крамниці при храмах). Потенціал мають і міжконфесійні культурно-релігійні фестивалі: наприклад, у Чернівцях планується відновити фестиваль духовної музики, що міг би привабити туристів з різних конфесій.

3.3. Водний туризм

Наявність річок Дністер і Прут визначає можливості для розвитку водного туризму в Чернівецькому районі. Обидві річкові системи слугують базою для активного відпочинку – сплавів, рафтингу, водних прогулянок – а також для риболовлі та пляжного дозвілля місцевих жителів і гостей краю.

Річка Дністер, протікаючи північною частиною Чернівецької області, славиться мальовничим каньйоноподібним берегом із скелями та меандрами. Ділянки Дністра, доступні з Чернівецького району (межі колишнього Заставнівського району), активно використовуються в теплу пору для сплавів на катамаранах, рафтах і байдарках. Наразі це здебільшого аматорські тури вихідного дня, які організовують місцеві турклуби та громадські активісти у вигляді одноденних сплавів Дністром на 10–25 км з інструкторами, харчуванням та трансфером групи [38].

Маршрути охоплюють найцікавіші відрізки каньйону – поблизу Заліщик, Репужинців, Брідка – де з води відкриваються чудові краєвиди, видно травертинові скелі та гроти. Популярний маршрут: Заліщики – Хрещатик – Репужинці (12 км, 4 години сплаву), в ході якого туристи можуть відвідати старовинний Кулівецький монастир на березі Дністра та побачити скельні печери [55].

У вересні 2024 року такі сплави проводилися щотижня, збираючи групи по 15–20 осіб. Також організовуються багатоденні експедиції: влітку 2023 р. команда буковинських мандрівників здійснила 5-денний сплав на саморобному плоті, подолавши 135 км по Дністру [20] – цей випадок отримав розголос у пресі як приклад екстремального туризму на Буковині. Хоча Національний природний парк «Дністровський каньйон» офіційно не охоплює буковинську ділянку, Чернівецька ОВА співпрацює з Тернопільською і Івано-Франківською щодо єдиних правил для сплавів (обмеження руху моторних човнів, збереження чистоти берегів тощо). Водники-початківці можуть замовити короткі прогулянки на моторних катерах уздовж Дністра біля м.Хотин (хоча Хотинський напрям адміністративно вже належить сусідньому Дністровському району, він лишається важливим для туризму області).

Річка Прут протікає через центральну та південну частину району, зокрема через місто Чернівці. За своїми характеристиками Прут менш придатний для довгих сплавів – у спекотний сезон мілководний, має швидку течію та пороги лише у верхів'ях (за межами району). Однак на Пруті розвинені локальні форми водного відпочинку. У Чернівцях облаштовано міський пляж і кілька неофіційних пляжних зон, де влітку відпочивають мешканці й туристи.

На перспективу, на нашу думку, було б доцільно облаштувати прокатні пункти плавзасобів для невеличких водних маршрутів протяжністю 2–5 км по околицях Чернівців, а також катання на човнах та рибальські тури на тихих заводях Пруту за його межами. Такі послуги можуть бути особливо

популярними серед сімейних туристів та любителів природи, які прагнуть неквапливої прогулянки по річці.

Активності водного туризму у районі включають сплави різної складності, спортивне й любительське рибальство, відпочинок на пляжах і купання. Комерційний рафтинг як такий лише починає зароджуватися. Якщо до 2020 р. Буковина не вважалася «меккою» водного туризму, то останні два роки інтерес значно зріс – частково через обмежені можливості виїзду за кордон багато українців відкрили для себе Дністровський каньйон [9].

Приватні турфірми Чернівців почали пропонувати пакетні тури: приміром, денний сплав Дністром на катамаранах + дегустація крафтових сирів у сільській садибі (тур «Скарби Поділля» від агенції «Валіза Мандрів» коштував близько 1400 грн у 2023 р.) [43]. Такі інноваційні комбінації активностей і гастрономії роблять водний відпочинок привабливим навіть для невідпочитих туристів. Рафтинг-тури приурочують і до свят: наприклад, на День Незалежності України 2023 у районі с.Окопи організували масовий сплав для всіх охочих, залучивши за підтримки облдержадміністрації близько 100 учасників.

Риболовний туризм також має розвиток: Дністер багатий на ляща, щуку, сома, марену та інші види, тому прибережні села приймають рибалок з інших регіонів. Пропонуються послуги гідів, оренду човнів, а місцеві агросадиби облаштовують місця для чистки і приготування виловленої риби.

Варто зауважити, що водний туризм у районі тісно пов'язаний з екологічною складовою. Під час сплавів туристи ознайомлюються з навколишньою флорою і фауною: можна побачити скельних ластівок, чапель, рідкісних чорних лелек, які гніздуються в заплавних лісах Дністра. Такі екскурсії-прогулянки сприяють екологічній просвіті та формують бережливе ставлення до природи в учасників. Місцеві ентузіасти організовують акції «За чистий Дністер» – поєднуючи сплав із збиранням сміття на берегах. Це не лише очищує довкілля, а й додає соціальної відповідальності туристичним заходам [30].

Отже, стан водного туризму у Чернівецькому районі можна охарактеризувати як той, що перебуває на підйомі: вже працюють регулярні маршрути для сплавів, з'являються нові послуги, зростає інтерес аудиторії. Основними центрами цього виду активності є прибережні громади Заставнівщини (Дністер) та Чернівці з околицями (Прут). Проте існують і проблеми: недостатня кількість обладнаних стоянок для туристів, нестача професійних рятувальників на воді, сезонність (восени та взимку попит майже нульовий). Вирішення цих питань – завдання на перспективу, але вже зараз зрозуміло, що водний туризм стає важливою складовою туристичного профілю району, розширюючи аудиторію за рахунок молоді та любителів активного відпочинку.

3.4. Рекреаційний туризм

Рекреаційний туризм у Чернівецькому районі зорієнтований на забезпечення умов для відпочинку, оздоровлення та релаксації в екологічно чистому середовищі. Завдяки поєднанню сприятливого клімату передгір'їв, природних лікувальних ресурсів та зростаючого попиту населення на оздоровлення, цей вид туризму набуває актуальності. Особливо в умовах повоєнного стресу багато українців обирають Буковину для спокійного відпочинку та відновлення сил [9]. У районі наявні як санаторно-курортні заклади, так і сучасні рекреаційно-розважальні комплекси, що приваблюють різні категорії туристів – від сімей з дітьми до бізнес-гостей. Динаміка кількості санаторно-курортних та оздоровчих закладів Чернівецької області наведена у Додатках (Додаток Б).

Головне багатство для оздоровчого туризму – мінеральні води. На території району розвідали понад десяток джерел і родовищ лікувальних вод різного хімічного складу (сульфідні, хлоридно-натрієві тощо) (Додаток В).

Найвідоміше – Брусницьке родовище (с.Брусниця, Кіцманщина), вода якого багата на сірководень і придатна для лікування захворювань опорно-рухового апарату та шкіри. На його базі ще з радянських часів діяв санаторій

«Брусниця», де пройшли оздоровлення тисячі пацієнтів [36]. У 2010-х роках санаторій зіткнувся з фінансовими труднощами і тимчасово припинив роботу, проте наприкінці 2023 р. було ухвалено обласну програму щодо відновлення комплексу у новому статусі – як реабілітаційно-оздоровчого центру для ветеранів та цивільних [34].

На 2024 рік виділено кошти на ремонт корпусів і облаштування сучасного реабілітаційного відділення. Очікується, що у 2025-му «Брусниця» знову прийматиме відвідувачів – пріоритетно ветеранів війни, але також і звичайних курортників, якщо дозволятимуть потужності закладу. Паралельно, приватні інвестори виявляють інтерес до інших джерел: розглядаються проєкти невеликих бальнеологічних спа в районі сіл Шишківці, Драчинці, Валя Кузьмина, де вода теж має лікувальні властивості. Хоч ці проєкти поки на папері, тенденція до використання місцевих природних ресурсів у рекреації очевидна.

Другим важливим сегментом є курортно-відпочинкові комплекси. Найбільшим і найуспішнішим прикладом є ТРК «Сонячна долина» поблизу Чернівців (с. Бояни) . Цей багатoproфільний комплекс пропонує готелі різних категорій (у тому числі котеджі «маєткового» типу), ресторани та SPA-центр, а також широкий спектр активностей: влітку – басейни, озеро з пляжем і риболовлею, мотузковий парк, взимку – власний гірськолижний схил із підйомником. «Сонячна долина» стала центром сімейного відпочинку та проведення подій: тут організовують спортивні збори, фестивалі, корпоративи [45].

У 2023 р. на території комплексу пройшов чемпіонат України з боксу серед юнаків (гостей розміщували у готелі, для змагань облаштували арену просто неба). Завдяки таким заходам комплекс мав високу завантаженість навіть у воєнний час, а громада отримала значний туристичний збір. Приклад «Сонячної долини» спонукає інші громади розвивати подібні локації. Зокрема, у Сторожинецькій громаді на базі колишнього піонертабору планують створити рекреаційний парк з басейном та еко-фермою; у Новоселицькій

громаді обговорюють інвестпроект аквапарку. Поки що ці плани на ранніх стадіях, але на рівні стратегії району до 2027 року розвитку комплексних рекреаційних зон відведено важливе місце [40].

Частина рекреаційних туристів обирає сільський зелений туризм – відпочинок у приватних садибах на природі. Як уже згадувалося у попередньому розділі, в районі налічується 20 садиб, які пропонують проживання в автентичних буковинських хатах або комфортних котеджах, домашню кухню, участь у сільських роботах за бажанням гостя (доїння кози, випічка хліба тощо). Такі локальні ініціативи підтримуються обласною програмою розвитку туризму. В результаті, навіть під час війни сільський туризм не занепав – навпаки, багато переселенців і туристів з міст оцінили тишу і безпеку буковинського села. За опитуваннями Асоціації індустрії гостинності, у 2022-2023 роках середній рівень заповнюваності сільських садиб Буковини виріс на 15% проти довоєнного (багато хто орендував будиночки на тривалий час) [9].

До рекреаційних атракцій району належать і природні парки та ліси, придатні для оздоровчих прогулянок. Південні громади (Сторожинецька, Чудейська, Красноільська) охоплені значними масивами букових та хвойних лісів передгір'я. Тут чисте повітря, насичене фітонцидами, сприяє оздоровленню дихальної системи. Популярною серед чернівчан є локація «Буковинська Швейцарія» - с.Червона Діброва (колишній Глибоцький район) розташоване на горбистій місцевості, за територією воно досить велике і має багато вільних земель які вкриті лісами, а також пасовищами де ростуть різноманітні квіти, що робить село надзвичайно красивим та привабливим для туристів які часто його відвідують.

Інший напрям – дендропарк у Сторожинці (згаданий вище), який виконує не лише екскурсійну, а й рекреаційну функцію: місцеві жителі відвідують його як парк для відпочинку, а туристи – щоб розслабитися в затінку вікових дерев, покататися на човнику в ставку чи побачити оленів у вольєрах.

На околицях Чернівців діють менші за розміром, але важливі рекреаційні зони: лісопарк «Цецино», парк «Жовтневий» із човною станцією, ботанічний сад ЧНУ тощо. Кожна з них додає можливостей для дозвілля туристів, які прибули до міста: можна урізноманітнити програму не лише екскурсіями, а й відпочинком на природі.

В умовах війни певний сегмент рекреаційного туризму зазнав трансформації: значна частина заможних українців, що раніше відвідували закордонні курорти, нині шукає внутрішні альтернативи. Чернівецький район став одним з тих місць, куди почали частіше навідуватися «нові» гості – зокрема, для «релокованого» бізнес-відпочинку. Протягом 2022–2023 рр. низка столичних ІТ-компаній організовували в Чернівцях та околицях корпоративні тимбілдинги з елементами релаксу: знімали готелі, замовляли спа-процедури, проводили неформальні тренінги на природі. Це по суті діловий туризм із рекреаційною метою, що принесло регіону додаткові доходи і стимулювало розширення спектру послуг (готелі стали пропонувати конференц-зали, спа-комплекси – спеціальні пакети для груп). Як результат, у 2024 році Чернівецька область посіла перше місце в Україні за приростом податкових надходжень від суб'єктів туристичної діяльності – +121% до 2021 року. Цей показник частково відображає саме зростання рекреаційно-ділових поїздок і довіри туристів до безпечності та комфорту відпочинку на Буковині.

Отже, рекреаційний туризм в районі нині представлений кількома рівнями: санаторно-лікувальний, який знаходиться на стадії відновлення старих закладів і запуску нових, розважально-оздоровчий у сучасних комплексах, а також сільський зелений відпочинок. Він реально діє в багатьох громадах: найбільший вклад роблять приміські зони (де є комплекси типу «Сонячної долини»), лісисті громади передгір'я та придністровські села. Перешкодою для стрімкого росту є економічна ситуація – не всі можуть дозволити дорогий відпочинок, тож заклади змушені гнучко ціноутворювати. Натомість перевагою району є різноплановість рекреаційних можливостей: тут можна і полікуватися у здравницях, і повеселитися на фестивалі, і пожити «на

хуторі» без цивілізації. Така універсальність створює добрі перспективи для розвитку району як конкурентного туристичного напрямку в повоєнній Україні.

3.5. Екологічний туризм

Екотуризм, як особлива форма туристичної діяльності, спрямований на організацію подорожей у природні території з мінімальним негативним впливом на довкілля і максимальним сприянням його охороні, є важливою складовою сталого розвитку туристичної галузі Чернівецького району.

Екотуризм у Чернівецькому районі сприяє не лише популяризації природних ресурсів серед відвідувачів, але й їх збереженню шляхом підвищення екологічної свідомості туристів та місцевих жителів. Організовані екскурсії природними територіями з дотриманням встановлених правил відвідування, розвиток програм «залишай лише сліди» та участь туристів у природоохоронних акціях (прибирання територій, догляд за рекреаційними зонами) зменшують антропогенне навантаження на довкілля. Екотуризм також сприяє залученню додаткових коштів для фінансування охорони природи за рахунок екологічних зборів та плати за вхід до заповідних територій.

Найбільш перспективними маршрутами екотуризму в Чернівецькому районі є піші, велосипедні та водні стежки у прибережних зонах річок Прут і Дністер, лісові стежки у Сторожинецькій, Глибоцькій та Чудейській громадах (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Основні екологічні маршрути Чернівецького району

Назва маршруту	Тип маршруту	Основні принади
Екостежка вздовж Дністра (Хрещатик – Репужинці – Вікно)	Піший маршрут	Каньйоноподібні береги Дністра, ландшафти, спостереження за птахами
Лісові прогулянки поблизу Чудея	Піший маршрут	Лісові масиви, різноманіття флори і фауни
Веломаршрут долиною Пруту	Велосипедний маршрут	Річка Прут, сільські краєвиди, етнічні села
Сплав Дністром (Чернівецький район)	Водний маршрут	Пейзажі річки Дністер, риболовля, спостереження за природою
Прогулянковий маршрут через Красноільський ліс	Піший маршрут	Ліси, гриби та ягоди, можливість організації екскурсій

Популярність цих маршрутів зростає завдяки красі ландшафтів, можливості спостерігати дику природу та екологічно чистим умовам відпочинку.

Розвиток екотуризму активно підтримується співпрацею з природоохоронними організаціями, такими як Департамент екології та природних ресурсів Чернівецької ОВА, громадськими екологічними організаціями («Зелений світ Буковини», «Чернівецька обласна організація Всеукраїнської екологічної Ліги" тощо), а також працівниками об'єктів природно-заповідного фонду. Спільні проєкти охоплюють створення і маркування екологічних стежок, організацію освітніх екскурсій для школярів і студентів, проведення екологічних акцій («День Дністра», «Зробимо Україну чистою» тощо).

Крім того, у співпраці з природоохоронцями здійснюється просвітницька робота серед туристів щодо правил поведінки на території заповідників і парків.

Як уже згадувалося у попередньому розділі, Чернівецький район має розвинену мережу природно-заповідного фонду, яка включає 331 об'єкт різного статусу: національні природні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища, дендропарки.

Найбільш значущі об'єкти для екотуризму:

1. Національний природний парк «Хотинський» (частина охоплює прибережні території Дністра).
2. Заказник Цецино поблизу м. Чернівці.
3. Ботанічний сад Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича;
4. Деякі лісові масиви, що мають статус заповідних урочищ.

Ці об'єкти є природною базою для розвитку екотуризму і водночас вимагають дбайливого ставлення та контролю за рекреаційним навантаженням.

Таким чином, екотуризм у Чернівецькому районі поєднує можливість активного пізнання природного середовища із збереженням унікальної біоти і ландшафтів, сприяючи сталому розвитку туризму в регіоні.

3.6. Подієвий туризм

Розвиток подієвого туризму є одним із головних пріоритетів в туристичній галузі Чернівецького району Чернівецької області. Різноманітні культурні, музичні, спортивні та інші заходи сприяють підвищенню туристичної привабливості регіону, тому надзвичайно важливо постійно розвивати подієві атракції.

На території Чернівецького району організовується та проводиться низка заходів з популяризації Буковини як туристичного краю. Серед них такі відомі фестивалі, як "Маланка-Фест, "Фестиваль березового соку", спортивно-туристичний фестиваль "Буковинські звичаї", Буковинський туристичний ярмарок, екотуристичний наметовий табір "Букова", ознайомлювальний рафтинг-тур до Дня незалежності України, Петрівський ярмарок в Чернівцях [8, 28].

Організація Різдвяного ярмарку на площі Соборній у Чернівцях спрямована на покращення туристичної привабливості міста, відродження національних традицій та створення святкової атмосфери відпочинку. Учасники ярмарку представляють різноманітну сувенірну продукцію народних промислів, новорічні прикраси, продукцію ресторанного господарства, хлібобулочні та кондитерські вироби, а також надають розважально-відпочинкові послуги, пов'язані з новорічно-різдвяною тематикою. Під час ярмарку відбуваються новорічні розваги та культурно-мистецькі заходи, у яких беруть участь аматорські та фольклорні колективи міста. Цей захід сприяє не лише залученню туристів, але й створенню сприятливої атмосфери для місцевих жителів та гостей міста під час новорічно-різдвяних свят.

У Чернівцях, як і в багатьох інших містах, традиційні свята і фольклорні заходи грають важливу роль у збереженні культурної спадщини та створенні неповторної атмосфери.

У рамках святкування новорічно-різдвяних свят у Чернівцях започатковано проведення фольклорно-етнографічного фестивалю "Маланок". Ця ініціатива спрямована на пропагування та підтримку традиційного культурного спадщини краю, відродження обрядових дійств та створення нового туристичного продукту, який привертає увагу потенційних туристів.

Свято "Масляна" є однією з таких подій, яка привертає увагу як місцевих жителів, так і туристів. Це свято, яке відбувається перед Великим постом, відзначається веселощами, смачними стравами і розважальними заходами.

Участь у "Масляній" дозволяє гостям і мешканцям міста насолодитися аутентичною культурою чернівчан, скуштувати традиційні страви та зробити покупки у місцевих майстрів. Вареники, млинці, налисники та інші страви, які подаються на святі, мають глибокі історичні корені та символізують дух спільноти і традиційне святкування зимових свят.

Крім того, театралізоване свято "Масляна" створює можливість для взаємодії між мешканцями та гостями міста, сприяє обміну культурним досвідом і сприяє підтримці та розвитку культурного життя у Чернівцях. Такі заходи допомагають відновити зв'язок із традиціями минулого та створити нові спогади, які будуть тривати у серцях людей довгий час [17].

"Петрівський ярмарок" виявляється не лише торговельним заходом, але й значною культурною подією для Чернівців. Створення логотипу для цього ярмарку є кроком у напрямку підвищення його впізнаваності та привабливості для широкої аудиторії. Логотип може відобразити багатство традиційного ремесла та культурного надбання міста, відзначаючи унікальний характер цього свята.

Наявність міжнародних майстер-класів з народних ремесел, участь українських та румунських народних умільців додають заходу міжнародного виміру, роблять його привабливим для гостей із сусідніх країн. Відвідування делегаціями з Польщі, Румунії, Молдови сприяє взаєморозумінню та обміну культурним досвідом, що сприяє міжнародному співробітництву та розвитку туризму.

Завдяки таким заходам "Петрівський ярмарок" стає не лише місцем торгівлі, але й платформою для спілкування, вивчення традицій та народних звичаїв, а також сприяє розвитку економіки та культурного життя міста.

Святкування Дня міста у Чернівцях є найбільш масштабною та очікуваною подією для гостей та мешканців міста. Кожен рік програма святкування розробляється таким чином, щоб воно було цікавим для всіх та надихало новими враженнями [58].

У рамках святкування гості та мешканці мають змогу насолодитися виступами народних колективів, відвідати виставку квітів, брати участь у різних майстер-класах, оглядати виставки та брати участь у вікторинах. Не менш захоплюючі є святкування Свята ковалів, національних кухонь та книги, а також шоу-дефіле "Людина-аромат" і фестиваль закладів ресторанного господарства "Буковинська смакота".

Окрім цього, в рамках святкування Дня міста проводяться відкриті змагання зі скелелазіння, показові виступи велосипедистів, "Мистецький узвіз" та виставки-продаж хлібобулочних та кондитерських виробів "Буковинський завиванець". Така різноманітність заходів надає святкуванню Дня міста особливого шарму та робить його важливою складовою культурного життя Чернівців [28].

Чернівці традиційно славляться культурними фестивалями. Міжнародний поетичний фестиваль «Meridian Czernowitz» щороку у вересні збирає письменників і поціновувачів літератури з України та Європи. Навіть у 2022–2023 роках фестиваль проводився (частково онлайн), а у 2023-му доповнився новим форматом – «Book o'Wine» – винно-літературними дегустаціями [21]. В центрі міста протягом вихідних вересня організували дегустаційні зони буковинських виноробів та читання творів; цей захід відвідало багато туристів зі Львова, Києва, Молдови.

Відроджується й легендарний фестиваль сучасної української пісні «Червона рута», що вперше пройшов у Чернівцях 1989 р. У вересні 2023 відзначили 34-річчя фестивалю концертом молодих виконавців та

презентацією архівів «Червоної рути» [50]. Планується, що у 2024–25 роках Чернівці знову стануть платформою для всеукраїнського конкурсу «Червона рута», що приверне тисячі гостей (музикантів, фанатів української музики).

Етнографічні та гастрономічні свята також збирають відвідувачів. У 2023 р. на території Музею під відкритим небом провели фестиваль «Осінні барви Буковини» (ювілейний XX-й) за участі майстрів народного мистецтва [52]. На ярмарку народних ремесел туристи могли придбати вироби гончарства, різьби, ткані килими, скуштувати традиційні страви (бануш, плацинди) і подивитися виступи фольклорних колективів. Інша подія – фестиваль меду і трав'яного чаю (вересень 2023, центральна площа Чернівців), де пасічники з усього району презентували продукцію, а фітотерапевти читали лекції про цілющі рослини [27]. Такі камерні події з акцентом на локальній культурі стають привабливими для еко- і гастротуристів.

Вагомою складовою подієвого туризму останнім часом став діловий та освітній івент-туризм. Через війну багато конференцій міжнародного рівня перенесли з Києва та Харкова до західних областей. Чернівці в 2023 р. прийняли кілька всеукраїнських заходів: «Chernivtsi Tourism Forum 2023» (перший регіональний туристичний форум, травень 2023) [47], семінари з децентралізації та транскордонної співпраці за участі гостей з Румунії, бізнес-форум за програмою ЄС. За 7 місяців 2023 року в Чернівцях сплачено 15 млн грн податків від туристичної галузі – на 39% більше, ніж до війни [48]. Влада пояснює це саме зростанням числа семінарів, тренінгів, конференцій, які відбуваються у місті і збільшують попит на готелі та ресторани [9]. Отже, конференц-туризм став вагомим чинником підтримки галузі в складні часи.

Спортивні події теж варто згадати. У листопаді 2023 Чернівці прийняли матчі жіночої волейбольної Суперліги, у яких взяли участь клуби з інших міст – приїжджали вболівальники та спортивні журналісти. Влітку 2024 планується напівмарафон «Буковинська десятка» – традиційний забіг, який збирає аматорів бігу з різних регіонів (останній раз проводився 2021, тепер його

відновлюють). Такі заходи формують імідж Чернівців як активного міста і стимулюють розвиток спортивної інфраструктури.

Таким чином, подієвий туризм у Чернівецькому районі на сьогодні представлений, з одного боку, локальними культурно-етнографічними святами та мистецькими фестивалями, а з іншого – зростаючим сегментом ділових і освітніх заходів. Реально діє він у Чернівцях (як центрі більшості подій) та частково в приміських зонах (де проводять фестивалі просто неба). Воєнний стан вніс корективи: великі розважальні фести поставлені на паузу, однак це частково компенсується активністю ділових подій. Перспектива після перемоги – повернення масштабних фестивалів (Маланка, Червона Рута), розвиток нових брендових заходів (можливо, міжнародний джазовий фестиваль чи вулична їжа), а також поглиблення співпраці з сусідами: є ідея транскордонного фестивалю українсько-румунської культури, який міг би щорічно проходити в Чернівцях, залучаючи туристів з обох країн. Отже, подієвий туризм лишається однією з найяскравіших і перспективних сфер туристичної діяльності району.

3.7. Туристичні маршрути

Розвиток різних видів туризму в Чернівецькому районі супроводжується формуванням мережі туристичних маршрутів – як екскурсійних, так і активних (піших, вело-, водних). Маршрути відіграють ключову роль у впорядкуванні туристичних потоків, зв'язуванні окремих атракцій у цілісний продукт та промоції менше відомих локацій. Станом на 2024 рік у Чернівецькому районі існують як офіційно промарковані шляхи, так і неформальні, розроблені місцевими громадами чи ентузіастами.

Для пізнавального туризму основними є оглядові екскурсійні маршрути по Чернівцях. Класичний маршрут охоплює історичний центр: вул.Ольги Кобилянської, Театральну площу, Центральну площу, Резиденцію митрополитів, площу Філармонії та інші ключові пам'ятки. Він популярний у всіх гостей міста; екскурсії тривають 2-3 години. Щоб урізноманітнити

пропозицію, міська влада створює нові тематичні маршрути. Окрім згаданого «Кроками Ляйцнера» (архітектурного) [26], діє маршрут «Єврейські Чернівці» (веде до синагоги, єврейського дому народного, єврейського кладовища – одного з найбільших у Східній Європі) [6]. Також розроблено аудіогід «Літературними місцями Чернівців», що дозволяє самостійно пройти по знакових місцях, пов'язаних з Паулем Целаном, Ольгою Кобилянською, Михайлом Емінеску та ін. – достатньо завантажити додаток [6]. Туристичний інформаційний центр безкоштовно надає карти маршрутів і буклети кількома мовами, що значно полегшує гостям навігацію містом.

У селах та містечках району туристичні маршрути здебільшого локальні, але теж заслуговують уваги. Вони поки що не масові, переважно ними користуються організовані групи (школярі, тематичні тури з Чернівців), але їх наявність свідчить про бажання громад залучати туристів і поза обласним центром.

Для активного туризму важливі піші та велосипедні маршрути. За даними управління туризму, станом на 2023 р. в Чернівецькій області загалом промарковано 39 туристичних шляхів [9], з них у Чернівецькому районі – понад 15.

Активно розвивається велотуризм: ентузіасти ще в 2017 р. промаркували кільцевий веломаршрут в Чернівцях (від кемпінгу до міського пляжу) [49], а зараз розширюють його на приміські зони (рис. 3.1).

Веломаршрут, що веде на північ до Кам'янця-Подільського через Хотин (понад 85 км) [5] – його долають досвідчені веломандрівники, перетинаючи весь Чернівецький район.

Інший довгий шлях - веломаршрут «Чернівці – Банчени – Бояни – Чернівці» (бл. 80 км), який дозволяє за день об'їхати головні монастирі та цікаві села на південь від міста (рис. 3.2.) [57].

Рис. 3.2. Веломаршрут Чернівці – Банчени – Бояни – Чернівці

Для аматорів доступні коротші велопогулянки вздовж Пруту чи Дністра; туристичні агенції пропонують прокат велосипедів і навіть велосипедні тури з гідом по визначних місцях. Завдяки відносно невеликим відстаням між селами Буковини, велотуризм має тут хороші перспективи:

можна за день побачити різноманітні ландшафти – від рівнин до пагорбів, від річок до лісів.

Водні маршрути вже розглянуто у п.3.3, але варто підсумувати: на Дністрі діють кілька усталених сплавних маршрутів, які частково пролягають територією району. В майбутньому планується створити інфраструктуру для довгого водного маршруту уздовж усього Дністра в межах області з картами стоянок і об'єктів на берегах. Це могло б стати «родзинкою» регіону, залучивши навіть іноземних туристів-каякерів.

Таким чином, туристичні маршрути охоплюють майже всі громади Чернівецького району, хоча рівень їх розвитку різний. У Чернівцях та навколо – це професійно сплановані й промарковані шляхи за підтримки влади, а у віддаленіших громадах – здебільшого авторські маршрути краєзнавців, проте й вони поступово структуруються (громадські ради з туризму розробляють паспорти маршрутів, випускають буклети).

Туристи вже мають змогу обирати між культурною прогулянкою містом, походом лісами, поїздкою на велосипеді чи сплавом річкою – все це доступно в межах одного району. Звичайно, є над чим працювати (необхідні єдині стандарти маркування, більше навігаційних вказівників, онлайн-мапи маршрутів), але очевидно, що туристична карта Чернівецького району швидко наповнюється новими шляхами. Це відповідає світовим трендам сталого туризму, оскільки мандрівники хочуть досліджувати місцевість самостійно, а добре продумані маршрути роблять такий досвід комфортним і безпечним.

Отже, стан розвитку туризму і рекреації в Чернівецькому районі демонструє позитивну динаміку за всіма розглянутими напрямками. Кожен вид туризму – від пізнавального до екологічного – має в районі свої діючі об'єкти, заходи та маршрути, які реально функціонують у 2024–2025 рр. Район став ядром туристичної активності області, концентруючи і культурний потенціал, і природні ресурси, і сучасну інфраструктуру відпочинку. Це закладає добру основу для післявоєнного відродження галузі та перетворення Чернівецького району на один з провідних туристичних регіонів Західної України.

РОЗДІЛ 4. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ В ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ РАЙОНІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

4.1. SWOT-аналіз розвитку туризму і рекреації

Для оцінки стратегічних перспектив розвитку туристично-рекреаційної сфери Чернівецького району проведено SWOT-аналіз, який дає змогу виявити внутрішні сильні та слабкі сторони галузі, а також зовнішні можливості і загрози [18, 37].

Сильні сторони

1. Значне туристично-рекреаційне ресурсне багатство району, яке включає різноманітні природні ландшафти (річкові долини, лісові масиви Передкарпаття), заповідні об'єкти та мальовничі локації для екотуризму.
2. Багата історико-культурна спадщина та унікальні пам'ятки. У Чернівцях зосереджено понад 500 пам'яток архітектури (з них понад 130 – національного значення), серед яких об'єкт ЮНЕСКО – Резиденція митрополитів Буковини і Далмації; численні музеї, історичні поселення та пам'ятки різних епох по всьому району.
3. Різноманіття видів туризму, що вже представлені або мають потенціал до розвитку (пізнавальний, культурно-історичний, релігійний, екологічний, оздоровчий, подієвий, гастрономічний тощо), що дозволяє приваблювати різні цільові аудиторії туристів.
4. Вигідне географічне розташування та транзитний потенціал, оскільки район прилягає до кордону з Румунією, знаходиться на перетині шляхів між Центральною та Східною Європою. Міжнародний пункт пропуску «Порубне» та близькість до європейських туристичних ринків створюють передумови для залучення іноземних туристів і транскордонної співпраці.

5. Наявність в регіоні усталених туристичних традицій і заходів. Проводяться щорічні фестивалі («Маланка-фест», «Обнова-фест», Петрівський ярмарок тощо), діють відомі гастрономічні та етнографічні ярмарки, що стали «візитівками» Буковини і приваблюють відвідувачів. Активна культура гостинності місцевого населення та збережені народні звичаї підсилюють туристичну привабливість.

Слабкі сторони

1. Недостатня розвиненість інфраструктури. Якість доріг до багатьох туристичних об'єктів поза містом є незадовільною, обмежена кількість сучасних засобів розміщення у сільській місцевості, недостатня кількість облаштованих рекреаційних зон, стоянок, вказівників та інформаційних центрів для туристів.
2. Обмеженість фінансування та інвестицій у туристичну галузь. Брак державних або приватних інвестицій стримує реалізацію великих проектів (будівництво туристичних комплексів, реконструкція пам'яток, розвиток розважальної інфраструктури). Бізнес у сфері туризму представлений переважно дрібними підприємцями, які не завжди мають ресурси для розвитку.
3. Низький рівень промоції та маркетингу туристичних можливостей району. Відсутність цілісного бренду "Буковина" / "Чернівецький район" як туристичної дестинації, недостатня присутність в мережі Інтернет та соцмедіа якісного контенту про об'єкти району, слабка реклама на національному і міжнародному рівнях призводять до того, що потенційні туристи мало обізнані про принади Чернівецького району.
4. Кадрові проблеми в туризмі: брак кваліфікованих гідів, екскурсоводів зі знанням іноземних мов, фахівців з управління туристичними проєктами. Молодь часто виїжджає на роботу в інші регіони чи за кордон, що створює дефіцит кадрів у місцевій туристичній сфері.

5. Відсутність комплексної стратегії розвитку туризму на рівні району (області). Досі не розроблено або не впроваджено дієвої регіональної програми, яка б координувала зусилля влади, громади і бізнесу у сфері туризму. Через це розвиток носить несистемний характер, відсутній єдиний інформаційний простір (наприклад, єдиний туристичний портал чи центр), а окремі ініціативи не дають синергічного ефекту.

Можливості

1. Розвиток нових видів і продуктів туризму. Чернівецький район має шанс розширити туристичну пропозицію за рахунок впровадження модних і перспективних напрямів – гастрономічного туризму (дегустація буковинської кухні, винні дороги в сусідніх районах), wellness-туризму та медичного туризму на базі санаторіїв чи бальнеологічних ресурсів, сільського зеленого туризму, кінного туризму тощо. Нові продукти здатні привабити додаткові сегменти туристів.
2. Залучення інвесторів та грантів. Можливість отримання грантової підтримки від міжнародних фондів (наприклад, в рамках транскордонного співробітництва Україна–Румунія–ЄС) для розвитку туристичної інфраструктури, оцифрування спадщини, навчання персоналу. Зацікавленість приватних інвесторів у створенні сучасних готельно-рекреаційних комплексів, ресторанно-розважальних закладів у Чернівцях та околицях може зрости зі стабілізацією економічної ситуації. Реалізація державних програм підтримки туризму і культури відкриває шанс профінансувати місцеві туристичні проекти.
3. Державна підтримка і стратегічні ініціативи. Впровадження на державному рівні Стратегії розвитку туризму та курортів до 2026 року і включення Буковини до пріоритетних напрямків (особливо як регіону, придатного для внутрішнього туризму в умовах обмежень

виїзного туризму). Після завершення воєнного конфлікту – участь Чернівецького району у загальнонаціональних програмах відновлення та промоції туристичної галузі (як безпечного та цікавого напрямку для українців і іноземців).

4. Транскордонна співпраця і близькість ЄС. Використання сусідства з Румунією та Молдовою для створення спільних туристичних маршрутів (наприклад, маршрут історичними містами Яси – Чернівці – Кишинів, або Карпатський транскордонний туристичний шлях). Спрощення прикордонних формальностей та розвиток інфраструктури на кордоні після вступу України до ЄС сприятиме збільшенню туристичних потоків. Також можна переймати європейський досвід у збереженні спадщини та сервісах.
5. Використання цифрових технологій та маркетингу. Створення інтерактивних карт, мобільних додатків аудіогідів по Чернівцях, віртуальних турів по музеях і пам'ятках здатне привернути увагу молодій аудиторії і спростити самостійні подорожі регіоном. Активна промоція через соцмережі, туризм-платформи (TripAdvisor, Google Maps, Booking), колаборації з тревел-блогерами та участь у туристичних виставках відкривають можливості для підвищення впізнаваності Чернівецького району на туристичній мапі.

Загрози

1. Воєнні дії та нестабільність. Тривалий воєнний конфлікт в Україні створює негативний фон для туристичної галузі. Попри віддаленість Чернівецького регіону від зони бойових дій, загроза ракетних ударів, повітряні тривоги та загальне відчуття небезпеки суттєво знижують потоки як внутрішніх, так і особливо іноземних туристів. Нестабільна ситуація стримує інвесторів та може призвести до подальшого відтоку кадрів за кордон.
2. Економічна криза та спад платоспроможності населення. В умовах війни і післявоєнної відбудови витрати населення на дозвілля та

подорожі можуть залишатися обмеженими. Місцевий бізнес у сфері туризму ризикує зіткнутися з падінням попиту, що ускладнить відновлення галузі. Зростання цін на паливо, комунальні послуги та інші витрати також підвищує собівартість туристичних послуг, роблячи їх менш доступними.

3. Конкуренція з інших регіонів і країн. На внутрішньому ринку туризму Чернівецький район конкурує з більш розкритими напрямками (Карпати – Яремче, Буковель; Львів; Одеське узбережжя тощо). Після стабілізації ситуації конкуренція лише загостриться, оскільки всі регіони будуть намагатися відновити туристичні потоки. На міжнародному рівні доведеться конкурувати з сусідніми країнами (Румунія, Болгарія, Грузія), які пропонують подібні за змістом продукти (гори, гастротури, історичні міста), але вже мають налагоджену інфраструктуру та імідж.
4. Екологічні проблеми та деградація ресурсів. Неконтрольована вирубка лісів, забруднення річок Прут і Дністер стоками та відходами, видобуток корисних копалин без рекультивації можуть призвести до зниження привабливості природних територій. Зміна кліматичних умов також може негативно вплинути на стан рекреаційних зон внаслідок обміління річок, зниження біорізноманіття. Погіршення стану довкілля не лише зменшить туристичну цінність регіону, а й може стати причиною запровадження обмежень на відвідування окремих територій.
5. Соціально-демографічні загрози. Відтік працездатного населення та молоді за кордон або до мегаполісів у пошуках роботи може призвести до того, що в місцевих громадах не залишиться ентузіастів для розвитку туризму. Втрата нематеріальної культурної спадщини (традицій, ремесел) через урбанізацію і глобалізацію також загрожує туристичній автентичності. Крім того, післявоєнний синдром та психологічні травми у населення можуть знизити рівень

підприємницької активності та гостинності, що опосередковано вплине на туризм [37].

Підсумкова матриця SWOT-аналізу матиме такий вигляд (рис. 4.1):

Рис. 4.1. Матриця SWOT-аналізу розвитку туризму Чернівецького району

Здійснений SWOT-аналіз показує, що Чернівецький район має суттєві конкурентні переваги у вигляді ресурсів і розташування, проте для реалізації можливостей необхідно подолати низку внутрішніх проблем і врахувати зовнішні ризики. На основі цього аналізу формуються рекомендації щодо

стратегічних дій, спрямованих на використання сильних сторін і можливостей та мінімізацію впливу слабких сторін і загроз.

4.2. Проблеми розвитку туризму і рекреації в Чернівецькому районі

У Комплексній програмі розвитку туризму у Чернівецькій області на 2024-2025 роки, яка була розроблена Чернівецькою обласною військовою адміністрацією окреслено коло основних сучасних проблем розвитку туризму та рекреації Чернівецької області загалом та Чернівецького району зокрема [15].

Серед них найважливішими, на нашу думку виступають такі:

1. Відсутність нових "туристичних магнітів". Розвиток нових туристичних об'єктів або привернення уваги до існуючих може значно підвищити привабливість регіону для туристів. Це може бути розвиток нових атракцій, подій, тематичних парків або інших цікавих місць.
2. Недостатній розвиток туристично-рекреаційної інфраструктури та індустрії гостинності. Покращення якості послуг та розвиток інфраструктури, такої як готелі, ресторани, кемпінги та інші об'єкти, можуть значно підвищити комфорт та зручність для туристів.
3. Незадовільний стан об'єктів історико-культурної спадщини та інфраструктури. Відновлення та збереження історичних об'єктів та доріг є важливим для забезпечення їх доступності та привабливості для відвідування.
4. Недостатність туристично-інформаційних знаків та центрів. Інформаційна доступність є ключем до приваблення туристів. Це включає встановлення знаків, інформаційних точок та центрів, де туристи можуть отримати необхідну інформацію.
5. Недостатня кількість місць короткочасного відпочинку та санвузлів. Розвиток інфраструктури для відпочинку, такої як паркові зони, санвузли та місця для пікніків, може значно поліпшити комфорт та задоволення туристів.

6. Відсутність сучасних зон відпочинку та недостатній стан санітарних пунктів. Розвиток сучасних зон відпочинку та покращення санітарних умов можуть позитивно вплинути на загальний враження та здоров'я відвідувачів.
7. Недостатня кількість туристично-інформаційних центрів та велосипедних доріжок. Розширення мережі туристично-інформаційних центрів та велосипедних доріжок може забезпечити більш зручний доступ до інформації та зелених зон для туристів.
8. Неналежний стан туристичних маршрутів. Важливо забезпечити належне знакування та маркування маршрутів, а також створення фотозон для зручності та естетичності туристичного досвіду.
9. Низька зацікавленість громад в розвитку туристичної інфраструктури. Співпраця з місцевими громадами та стимулювання їх зацікавленості у розвитку туризму може призвести до залучення додаткових ресурсів та ідей.
10. Низька зацікавленість бізнесу в інвестуванні у розвиток галузі. Створення сприятливого інвестиційного середовища та стимулювання підприємницької діяльності в туристичній галузі може прискорити розвиток і покращення якості послуг.
11. Недостатній рівень обслуговування та якості надання туристичних послуг. Покращення якості обслуговування та створення креативних атракцій може значно підвищити задоволення туристів та збільшити їхню зацікавленість у подальших візитах.
12. Низька консолідація всіх учасників ринку туристичних послуг. Співпраця та координація між усіма учасниками ринку туристичних послуг може сприяти досягненню спільних цілей та покращенню обслуговування туристів.
13. Нерозвинений менеджмент надання послуг. Розвиток ефективного менеджменту надання послуг може сприяти оптимізації процесів та покращенню якості обслуговування.

14. Недостатній рівень підготовки фахівців індустрії гостинності та туристичного супроводу. Забезпечення високого рівня підготовки фахівців може покращити якість обслуговування та забезпечити задоволення потреб туристів.
15. Відсутність централізованої роботи з підвищення науково-методичного рівня екскурсійних заходів та професійної майстерності екскурсоводів. Створення програм та центрів для підвищення якості та професійної майстерності екскурсоводів може покращити якість екскурсій та туристичних послуг.
16. Відсутність програм розвитку туризму у громадах. Необхідно сприяти розробці та впровадженню програм розвитку туризму на рівні громад з урахуванням їхніх унікальних особливостей та потенціалу.
17. Недостатнє маркетингове просування туристичного продукту. Важливо зосередитися на маркетинговому просуванні туристичного продукту як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях, з використанням сучасних інструментів та каналів комунікації.
18. Відсутність сталого розвитку внутрішнього та міжнародного туризму. Необхідно активно підтримувати проекти та ініціативи громадських організацій та інших туристичних об'єднань, забезпечуючи їхнє фінансування та розвиток. Також важливо проводити просвітницьку роботу серед місцевого населення щодо можливостей агро- та зеленого туризму, а також забезпечити належний рівень інвестицій у туристичну інфраструктуру.

4.3. Перспективи розвитку туризму і рекреації в Чернівецькому районі

Розвиток туризму і рекреації у Чернівецькому районі Чернівецької області має значні перспективи. Найскладнішим завданням є реалізація

значного потенціалу в умовах повномасштабної війни, яку розв'язала проти нас москаляндія.

Вирішити це завдання у найближчій перспективі покликана Комплексна програма розвитку туризму у Чернівецькій області на 2024-2025 роки, яка розроблена у період повномасштабного військового вторгнення росії в Україну, що впливає на розвиток галузі в регіоні.

В таких умовах важливими напрямками Програми є розвиток інфраструктури сфери туризму та промоція Чернівецької області як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому, адже після Перемоги світ прагнучиме дізнатися більше про Україну. У цьому контексті, важливим чинником буде спроможність післявоєнної України реалізувати масштабну маркетингову кампанію на зовнішніх ринках, яка дозволить переключити сприйняття нашої країни з місця бойових дій на безпечну локацію для подорожі.

Чернівецька область являється одним із найбезпечніших регіонів в Україні, тому слід очікувати велику кількість іноземних туристів після закінчення бойових дій і потрібно вже сьогодні починати будувати туристичну інфраструктуру. З огляду на важливість поставлених завдань та зважаючи на помітне відставання від сусідніх областей Карпатського регіону, надзвичайно важливим є розвиток матеріальної бази й туристичної інфраструктури. Тут, на першому етапі, особлива увага має бути приділена співпраці з інвесторами, територіальними громадами, національними парками щодо визначення земельних ділянок для створення відповідної туристичної інфраструктури.

Основними перспективними завданнями розвитку туризму й рекреації у Чернівецькому районі Чернівецької області відповідно до Програми є [15]:

1. Розвиток туристичної інфраструктури:

- створення (оновлення), знакування та маркування туристичних маршрутів (шляхів) в Чернівецькій області;
- проведення паспортизації туристичних об'єктів;
- розвиток туристичної навігації (встановлення (оновлення) туристично-

- інформаційних вказівників, знаків, стендів та інших конструкцій);
- інфраструктурне облаштування рекреаційних територій, об'єктів природної та культурної спадщини (паркувальні, кемпінгові, санітарні зони, оглядові майданчики, фотозони, місця для відпочинку);
- забезпечення інклюзивності на територіях туристично-рекреаційних об'єктів;
- розвиток мережі та сприяння роботі туристично-інформаційних центрів;
- підтримка проектів з розвитку туризму розроблених громадськими організаціями;
- проведення начальних семінарів, тренінгів, воркшопів для представників (фахівців) туристичної галузі, індустрії гостинності.

Завдання 2. Формування інвестиційної привабливості області:

- розробка інвестиційних проектів у галузі туризму;
- участь та забезпечення співфінансування міжрегіональних та транскордонних проектів з розвитку туризму.

Завдання 3. Популяризація та покращення іміджу туристично-рекреаційного потенціалу Чернівецької області:

- організація та проведення в області туристичних заходів (форумів, фестивалів, виставок, конференцій, семінарів, тощо);
- створення промоційних відео про туристичний потенціал Чернівецької області та просування їх в ЗМІ та в мережі Інтернет;
- організація участі делегації Чернівецької області у вітчизняних та міжнародних туристично-виставкових форумах та презентаційних заходах в Україні та закордоном, з метою популяризації туристично-рекреаційної привабливості області;
- проведення рекламно-інформаційних турів для представників туристичних компаній, засобів масової інформації, блогерів та інших представників туристичної індустрії;
- проведення заходів з відзначення на території області Всесвітнього дня

туризму та Дня туризму в Україні.

Завдання 4. Маркетингова та рекламно-інформаційна діяльність: промоція туристичних продуктів (дестинацій) області:

- розробка, виготовлення та придбання презентаційних, інформаційних матеріалів, сувенірної, рекламно-поліграфічної, брендкованої продукції про туристичний потенціал Чернівецької області;
- розробка та підтримка туристичного вебпорталу (сайту, мобільного додатку, тощо) Чернівецької області;
- промоція туристичних продуктів (дестинацій) області в засобах масової інформації (у тому числі друкованих виданнях), соціальних мережах, бортових журналах та інформаційних ресурсах мережі Інтернет.

Завдання 5. Забезпечення на території області безпеки туристів:

- проведення інформаційної компанії щодо дотримання суб'єктами туристичної діяльності заходів безпеки туристів під час надання туристичних послуг та забезпечення надання своєчасної та оперативної допомоги туристам на території області у разі виникнення надзвичайних ситуацій;
- виготовлення інформаційних табличок про правила безпеки з вказанням контактів служб екстренної допомоги.

Реалізація заходів програми створить умови для:

- формування нових туристичних маршрутів;
- підвищення привабливості області як туристичного регіону, поліпшення якості туристичних послуг на маршрутах, збільшення туристичних потоків;
- розвиток туристичної та придорожньої інфраструктури, підвищення якості обслуговування туристів і екскурсантів;
- покращення доступності та зручності туристично-рекреаційних об'єктів для відвідувачів, зокрема осіб з інвалідністю;
- розвиток нових туристичних продуктів, створення нових туристичних

- атракцій, покращення туристичної інфраструктури;
- залучення додаткових коштів, інвестицій в розвиток туристичної індустрії Чернівецької області;
- популяризація туристичного потенціалу області;
- забезпечення безпеки туристів на території області;
- збільшення обсягу надходжень від туристичного збору на 40%.

ВИСНОВКИ

Дослідження поточного стану туризму та рекреації в Чернівецькому районі Чернівецької області дозволило зробити кілька важливих висновків:

1. Потенціал Чернівецького району для розвитку туризму та рекреації базується на різноманітті його природних, культурних та історичних ресурсів.

Район розташований у мальовничому природному середовищі, що включає гірські масиви, лісові масиви, річки та озера. Це створює унікальні можливості для розвитку екологічного туризму, водного туризму та інших форм активного відпочинку. Чернівецький район багатий на культурні та історичні пам'ятки. Це створює унікальну можливість для розвитку культурного туризму та археологічних екскурсій.

Район славиться своєю багаточисловою культурою та традиціями, які відображаються в народних святах, фольклорних заходах та мистецьких подіях. Це створює можливості для розвитку етнографічного туризму та участі у культурних подіях.

Район має зручне географічне розташування поруч з містом Чернівці та іншими важливими туристичними напрямками

2. Туристична інфраструктура Чернівецького району постійно розвивається, що сприяє зручності та комфорту для туристів. Її розвиток в регіоні мав позитивну тенденцію в останні (довоєнні) роки і відбувався за рахунок реалізації різноманітних проектів на місцевому рівні або за підтримки

державних програм розвитку туризму. Такий розвиток стимулював приріст туристів у регіоні та сприяв його економічному зростанню.

3. Активний розвиток пізнавального, подієвого, екологічного та інших видів туризму в Чернівецькому районі свідчить про широкі можливості для різноманітного туристичного відпочинку та відкриває нові перспективи для розвитку галузі. Багатство культурної та історичної спадщини району привертає пізнавальних туристів, які цікавляться вивченням історії, архітектури та народної культури регіону. Екскурсії до історичних пам'яток стають популярними серед відвідувачів.

Район активно розвиває різноманітні культурні, спортивні та розважальні заходи, такі як фестивалі, концерти, виставки, спортивні змагання тощо, які привертають велику кількість відвідувачів з різних куточків країни і зарубіжжя.

З урахуванням багатства природних ландшафтів та заповідних територій, екологічний туризм стає все більш популярним серед любителів активного відпочинку. Туристи мають можливість проводити час на природі, долучатися до екологічних експедицій та спостережень за дикою природою.

Розвиток інфраструктури для спортивного, сімейного, гастрономічного та медичного туризму також сприяє привертанню різних категорій туристів. Відвідувачі мають можливість займатися різними видами спорту, насолоджуватися місцевими стравами та оздоровчими процедурами.

Загалом, розвиток різних видів туризму в Чернівецькому районі свідчить про його унікальність та привабливість для туристів з різних країн та культур. Широкий спектр туристичних послуг відкриває нові горизонти для подорожей і відпочинку, сприяючи розвитку галузі і підвищенню економічного рівня району.

4. Серед ключових проблем розвитку галузі в районі можна виокремити недостатній розвиток інфраструктури, нестабільний розвиток туристичних об'єктів та недостатню промоцію туристичних можливостей.

Незважаючи на існуючі проблеми, у Чернівецькому районі є значний потенціал для подальшого розвитку туризму та рекреації, зокрема шляхом розвитку інфраструктури, впровадження нових туристичних продуктів та покращення маркетингових стратегій. Для досягнення успіху у розвитку туризму та рекреації в районі необхідно прийняти комплексний підхід, включаючи співпрацю між владою, громадськістю та бізнесом, вдосконалення інфраструктури та рекламу туристичних маршрутів.

Загальною метою є створення сприятливих умов для залучення туристів та стимулювання економічного розвитку району через розвиток туристичної галузі. Виконання рекомендацій та стратегій, визначених у дослідженні, може сприяти досягненню цієї мети та підвищенню життєвого рівня місцевого населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Банчени, Чернівці, Хрещатик. Паломник. URL: <https://www.palomnik.in.ua/trip/bukovina-bancheny-hresahtik>
2. Бобель А. Цьогоріч Чернівецькій національний університет відвідало понад 60 тисяч туристів. Суспільне Чернівці. URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/875579-cogoric-cerniveckij-nacionalnij-universitet-vidvidalo-ponad-60-tisac-turistiv>
3. Боянська ікона Божої Матері. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Боянська_ікона_Божої_Матері
4. Бучко Ж.І. Інфраструктурні чинники транскордонного туризму в Чернівецькій області. Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. 2019. Вип.808. С.93-99. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/buchko.htm
5. Веломаршрут. URL: <https://snap.com.ua/travel/velomarshrut-chernivtsi-ridkivtsi-toporivtsi-zarozhani-shirivtsi-nedobiyivtsi-rukshin-orestivka-prigorodok-hotin-ataki-zhvanets-kamyanets-podilskiy>
6. Відкрийте для себе багату єврейську спадщину Чернівців. URL: <https://audiowalks.centropa.org/uk/chernivtsi-uk/>
7. Геренчук, К. (Ред.). (1978). Природа Чернівецької області. Львів : Вища школа, 160. URL: <http://terra.chnu.edu.ua/pryroda-cherniveczkoyi-oblasti/>.
8. Гищук Р.М. Транскордонна організація подієвого туризму в Чернівецькій області: стан і перспективи. Регіональна економіка. Випуск І-ІІ (65-66), 2017. С.52-61. URL: http://herald.chite.edu.ua/content/download/archive/2017/v1-2/NV-2017-v1-2_6.pdf
9. Гура К. Удвічі більше надходжень з туристичної галузі — що відомо про туризм на Буковині під час війни. Суспільне Чернівці. URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/743051-udvici-bilse-nadhodzen-z-turisticnoi-galuzi-so-vidomo-pro-turizm-na-bukovini-pid-cas-vijni>
10. Держстат. URL: <https://stat.gov.ua>

11. Доан П.В. Концептуальні засади дослідження локальної туристичної системи. Географія та туризм. 2013. №26. С.13-21. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/doan2.htm
12. Доан П.В. Сталий розвиток локальних туристичних систем і регіонів Італії. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/doan.htm
13. Дутчак С.В. Деякі аспекти виділення сегментів спеціалізованого туризму та їх стан на території Чернівецької області / С.В. Дутчак, М.В. Дутчак // Туристсько-краєзнавчі дослідження.— 1999.— Вип. 2.— С. 123–136.
14. Кілінська К., Скутар Т., Плаксивий Д. Екологічний туризм на території Чернівецької області: сучасний стан та перспективи функціонування // Геополитика и экогеодинамика регионов. 2014. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekologichniy-turizm-na-teritoriyi-chernivetskoyi-oblasti-suchasniy-stand-ta-perspektivi-funktsionuvannya>.
15. Комплексна програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2024 2025 роки. URL: <https://bukoda.gov.ua/storage/app/uploads/public/658/2ff/022/6582ff022f45c349576374.pdf>
16. Корисні копалини Чернівецької області. Інститут геології. URL: <https://insgeo.com.ua/korysni-kopalyny-chernivetskoi-oblasti/>
17. Король О. Регіональний аналіз розвитку туризму в чернівецькій області. Рекреаційна географія і туризм: Наукові записки. №1. 2017. URL: <http://geography.tnpu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/16.pdf>.
18. Культурно-пізнавальний туризм в Чернівецькій області. URL: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=701142>.
19. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг. URL: https://tourlib.net/books_ukr/lubiceva_rtp34.htm
20. Мандрівники з Буковини 5 днів плавали Дністром на саморобному плоту: на ньому спали і готували. Молодий буковинець. URL: https://molbuk.ua/chernovtsy_news/203822-mandrivnyky-z-bukovyny-5-dniv-plavaly-dnistrom-na-samorobnomu-plotu-na-nomu-spaly-i-gotuvaly.html

21. Міжнародний поетичний фестиваль MERIDIAN CZERNOWITZ. URL: www.meridiancz.com/blog/9-10-veresnia-2023-roku-u-chernivtsiakh-vidbudut-sia-i-vynno-knyzhkovi-dehustatsii-book-o-wine
22. Молниця. Свято-Вознесенський монастир «Банчень». Україна інкогніта. URL: <https://ukrainaincognita.com/ru/molnytsya-ru/molnytsa-svyato-voznensenskyi-monastyr-banchen>
23. Музиченко-Козловська О.В. Роль туризму в просторовій організації міст. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2012. №748. С.332-338. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/muzychenko8.htm
24. На Буковині більшає садіб «зеленого» туризму. Молодий буковинець. URL: https://molbuk.ua/chernovtsy_news/125279-na-bukovyni-bilshaye-sadyb-zelenogo-turyzmu.html
25. Никига О. Пізнавальний туризм: сутність та особливості організації / Оксана Никига/ Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туризму в регіонах України : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (18-19 травня 2017 р., м. Львів). - Львів, 2017. - С. 81-84. URL: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/9721/1/Збірник%20конференції%20Туризм_19.pdf.
26. Новий туристичний маршрут Чернівцями – «Кроками Йозефа Ляйцнера». URL: <https://travel.chernivtsi.ua/show/645/new-tourist-route-in-chernivtsi-in-the-footsteps-of-josef-leitzner>
27. Олійник Г. У Чернівцях відбудеться масштабний фестиваль-конкурс: до участі запрошують усіх охочих. Молодий буковинець. URL: https://molbuk.ua/chernovtsy_news/334590-u-chernivciakh-vidbudetsia-masshtabnyi-festyval-konkurs-do-uchasti-zaproshuut-usikh-okhochykh.html
28. Онищук Н.В., Юдкевич К.І. Подієві туристичні дестинації на Буковині. Журнал науковий огляд № 11 (32), 2016. URL: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/download/1057/1183>.

29. Петрик І. І. Туризм як фактор розвитку сільського господарства Чернівецької області. Наукові праці. Серія: Економічні науки. 2018. № 1. С. 118-123.
30. Підтримка акції «За чистий Дністер». ВСП Заліщицький ФК імені Є. Храпливого НУБіП України. URL: <https://www.zakyh.org.ua/index.php/novini/vikhovna-diyalnist/683-pidtrymka-aktsiyi-za-chystyy-dnister>
31. Природно-заповідний фонд Чернівецької області в розрізі територіальних громад. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-24.html>
32. Програма економічного і соціального розвитку громади. Чернівецька міська рада. URL: <https://city.cv.ua/mt/rizne/programi-departamentu-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-ta-strategichnogo-planuvannya-319>
33. Програма розвитку туризму міста Чернівців на 2021-2024 роки. Чернівецька міська рада. URL: <https://www.city.cv.ua/storage/files/61b8b58a413cf.docx>
34. Рушак Н., Мороз М. Не працює чотири роки: чи може відновити роботу санаторій "Брусниця" на Буковині. Суспільне Чернівці. URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/1007893-ne-pracue-cotiri-roki-ci-moze-vidnoviti-robotu-sanatorij-brusnica-na-bukovini/>
35. Садиба Оренштайнів (Сторожинецький дендропарк), Сторожинець. URL: <https://travels.in.ua/ru-/object/2095/sadyba-orenshtayniv-storozhynetskyi-dendropark>
36. Санаторно-оздоровчий комплекс «Брусниця». URL: <https://www.brusnytcia.com/про-нас>
37. Сокол Г. М., Стрингач О. В. Проблеми розвитку туризму на території Чернівецької області. Вісник Чернівецького університету. Серія: Історія. Філософія. 2015. Вип. 684. С. 42-46.
38. Сплав по Дністру. Шалені бджоли. URL: <https://www.raftingtur.com.ua/product/dnister/>

39. Статистичні матеріали Головного управління статистики у Чернівецькій області. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua>
40. Стратегія розвитку Кадубовецької ТГ на період до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04418558/93ca9cd8326fe5ebedbe73d945fd3160.pdf
41. Стратегія розвитку: інформаційний вісник. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/57/Informaciyniiy_visniik_REGIONET_STRATEGIYa_ROZVIITKU.pdf
42. Тече Дністер з минулого в майбутнє. URL: <https://kadubovecka-gromada.gov.ua/teche-dnister-z-minulogo-v-majbutne-23-23-59-10-02-2022/>
43. Тур «Скарби Поділля» від агенції «Валіза Мандрів». URL: www.facebook.com/p/Valiza-Mandriv-100033775488487
44. Туристична карта ДНВП "Картографія" Чернівецька область 1:250 000. URL: <https://terraincognita.com.ua/turistichna-karta-dnvp--quot-kartografiya-quot--chernivecka-oblast-1-250-000/>
45. Туристично-розважальний та гірськолижний комплекс "Сонячна долина". URL: <https://sdolina.com.ua>
46. У буковинських печерах жили монахи. Новини "Версії". URL: <https://versii.cv.ua/news/u-bukovins-kih-pechERAH-zhili-monahi/17448.html>
47. У Чернівцях відбувся перший туристичний форум "Chernivtsi Tourism Forum 2023". Букінфо. URL: <https://bukinfo.com.ua/chernivci/u-chernivcyah-vidbuvsya-pershyy-turystychnyy-forum-chernivtsi-tourism-forum-2023>
48. У Чернівцях значно зріс прибуток від туризму. АСС. URL: <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/u-chernivcyah-znachno-zris-pributok-vid-turizmu-104683>
49. У Чернівцях з'явилися нові веломаршрути. АСС. URL: <https://acc.cv.ua/news/chernivtsi/u-chernivcyah-zyavilisya-novi-velomarshruti-foto-mapa-6841>.
50. Фестиваль "Червона Рута". URL: <https://rutafest.art>

51. Харченко О.В. Туристичний простір як складова організації економіки регіону. URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/48-9.pdf>
52. XX фестиваль «Осінні барви Буковини 2023» звершився. Дякуємо, Барви! Суспільне Чернівці. URL: <https://versii.cv.ua/aktsenti/xx-festyval-osinni-barvy-bukovyny-2023-zvershyvsya-dyakuyemo-barvy/62801.html>
53. Чернівецька область зайняла перше місце у збільшенні податкових надходжень від суб'єктів туристичної діяльності за 2024 рік. ТВА. URL: <https://tva.ua/2024/12/29/chernivetska-oblast-zajniala-pershe-mistse-u-zbilshenni-podatkovykh-nadkhodzen-vid-sub-iektiv-turystychnoi-diialnosti-za-2024-rik>
54. Чернівецька область: туристична мапа "Подорожуємо Україною". Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/3043305-vernivecka-oblast-turysticna-mapa-podorozuemo-ukrainou.html>
55. Чернівецьке екскурсійне бюро. URL: <https://chernivtsi-tours.com.ua/cruiz-po-dnistr-galytsya>
56. Чернівецький район. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Чернівецький_район
57. Чернівці-Банчени-Новоселиця-Бояни-Чернівці. Wikiloc. URL: <https://uk.wikiloc.com/marshruty-girskii-velopokhid/chernivtsi-bancheni-novoselitsia-boiani-chernivtsi-13561334>
58. Чміль О. Екскурсії, фотовиставка і вікторина — програма відзначення Дня міста Чернівці. Суспільне Чернівці. URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/587849-rok-festival-fotovistavka-i-viktorina-programa-vidznacenna-dna-mista-cernivciv/>
59. Discover. URL: <https://discover.ua>

ДОДАТКИ

Природно-заповідний фонд Чернівецького району [31]

Регіональні ландшафтні парки

Назва	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Громада
Чернівецький	21487.5	1996.02.08	Розпорядження ОДА № 87-р	Чернівецька, Заставнівська, Юрковецька, Горішньошеровецька, Кам'янська, Мамаївська, Великокучурівська, Волоківська, Тарашанська, Боянська

Заповідні урочища

Назва	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Громада
Берда	15	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Заставнівська
Бугаєць	12	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Тарашанська
Буковий праліс	27	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Мамаївська
Вісім берек	7.7	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чагорська
Гай красуні	12	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Герцаївська
Гайок	62	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Герцаївська
Глинище	30	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Тарашанська
Горянка	15	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Красноїльська
Деревниця	98	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Кадубовецька
Ділянка пралісу	11	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Красноїльська
Ділянка рідкісних рослин	10	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Горішньошеровецька
Дубівка	8.9	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чудейська
Дубовий праліс	12	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Тарашанська
Дунавець	41.3	1991.01.16	Рішення облвиконкому № 22	Сторожинецька
Зруб	9.1	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Тарашанська
Квітка	7.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чудейська
Коцюба	20	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Юрковецька
Кривка	13	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Великокучурівська
Кривка	21	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чудейська
Лаура	26	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Красноїльська
Луківка	15	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Юрковецька
Маловатний	25.9	2001.12.20	Рішення облради № 171-17/01	Великокучурівська
Мартинівське	26	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Юрковецька
Мирів	11	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чудейська
Праліс ясена звичайного	5.7	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Тарашанська
Рибне	10	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чудейська
Ринва	33	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Мамаївська
Рукав	30	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Юрковецька
Хрещатицько- Звнячинське	25	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Кадубовецька
Ярок	7.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Петровецька

Заказники загальнодержавного значення

Назва	Категорія	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Громада
Чорнопотоцький	Карстово-спелеологічний	49	1994.12.10	Указ Президента України № 750/94	Юрковецька
Лунківський	Лісовий	106	1974.10.28	Постанова РМ УРСР № 500	Красноїльська
Петрівецький	Лісовий	170	1983.12.12	Постанова РМ УРСР № 495	Сучевенська
Кадубівська стінка	Ландшафтний	22.8	1994.12.10	Указ Президента України № 750/94	Кадубовецька
Совицькі болота	Ландшафтний	105	1994.12.10	Указ Президента України № 750/94	Веренчацька, Кіцманська
Товтрівська стінка	Ландшафтний	15.7	1994.12.10	Указ Президента України № 750/94	Вікнянська
Цецино	Ландшафтний	430	1974.10.28	Постанова РМ УРСР № 500	Чернівецька

Заказники місцевого значення

Назва	Категорія	Площа (га)	Дата створення	Район	Громада
Анкер	Ботанічний	8	1993.12.21	Чернівецький	Герцаївська
Білка	Ботанічний	19.8	1994.12.16	Чернівецький	Сторожинецька
Брендуша	Ботанічний	6	1993.12.21	Чернівецький	Герцаївська
Мальованка	Ботанічний	24.9	1999.03.10	Чернівецький	Кам'янська
Мальовнича діброва	Ботанічний	24.2	2009.06.17	Чернівецький	Кіцманська
Василівська вирва	Іхтіологічний	7	1992.03.17	Чернівецький	Кадубовецька
Глиницький	Іхтіологічний	15.6	2002.12.27	Чернівецький	Кіцманська
Митківський	Іхтіологічний	369	2001.12.20	Чернівецький	Вікнянська
Неполоківецький	Іхтіологічний	26.8	2002.12.27	Чернівецький	Неполоковецька
Репужинські острови	Іхтіологічний	14	1992.03.17	Чернівецький	Кадубовецька
Юрківський карст	Карстово-спелеологічний	12.1	1991.01.16	Чернівецький	Юрковецька
Джерело	Лісовий	143.6	1984.10.17	Чернівецький	Волоківська
Монастирський ліс	Лісовий	39	1979.05.30	Чернівецький	Острицька
Словач	Лісовий	4.6	2008.09.24	Чернівецький	Герцаївська
Гарячий Урбан	Ландшафтний	108	1999.03.10	Чернівецький	Чернівецька
Красноїльський	Ландшафтний	1129	2006.10.16	Чернівецький	Красноїльська
Совицький рів	Ландшафтний	5.3	1992.03.17	Чернівецький	Кіцманська
Василишине	Орнітологічний	22	1999.03.10	Чернівецький	Магальська
Дністровський	Орнітологічний	13.5	1984.10.17	Чернівецький	Веренчацька
Кліводинський	Орнітологічний	1.1	1984.10.17	Чернівецький	Кіцманська
Зубровиця	Загально-зоологічний	27055.4	1993.12.12	Чернівецький, Вижницький	Сторожинецька, Красноїльська, Берегометська
Сіретський	Іхтіологічний	5019	2001.12.20	Чернівецький, Вижницький	Кам'янська, Сторожинецька, Вижницька, Берегометська
Прутська заплава	Ландшафтний	805.1	1993.12.12	Чернівецький, Дністровський	Ванчикуовецька, Мамалигівськ

Пам'ятки природи загальнодержавного значення

Назва	Категорія	Площа (га)	Дата сворення	Громада
Тисовий яр	Ботанічна	10	1981.03.30	Великокучурівська
Урочище Білка	Ботанічна	6	1981.03.30	Сторожинецька
Печера Баламутівська	Геологічна	10	1965.07.21	Юрковецька
Печера Піонерка	Геологічна	1	1981.03.30	Юрковецька
Борівецька	Комплексна	20.4	1996.08.20	Веренчацька

Пам'ятки природи місцевого значення

Назва	Категорія	Площа (га)	Дата сворення	Підстава	Громада
Берека звичайна	Ботанічна	0.03	2001.12.20	Рішення облради № 171-17/01	Чернівецька
Берна	Ботанічна	5	2006.10.16	Рішення облради № 105-7/06	Кам'янецька
Боєрул Стурза	Ботанічна	0.03	1993.12.21	Рішення облради б/н	Герцаївська
Букова ділянка	Ботанічна	3.2	1979.05.30	Рішення облради № 171-17/01	Тарашанська
Буково-дубова ділянка	Ботанічна	5	2002.12.27	Рішення облради № 127-6/02	Горішньо-щеровецька
Вікова діброва	Ботанічна	3	1979.05.30	Рішення облради № 171-17/01	Волоківська
Віковий дуб	Ботанічна	0.05	2002.12.27	Рішення облради № 127-6/02	Волоківська
Вікові дуби	Ботанічна	0.01	2002.12.27	Рішення облради № 127-6/02	Мамаївська
Вісім горіхів гікорі	Ботанічна	0.2	1979.05.30	Рішення облради № 171-17/01	Волоківська
Гінкго дволопатеве	Ботанічна	0.01	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Чернівецька
Група рідкісних дерев	Ботанічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Група рідкісних дерев	Ботанічна	0.06	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Група рідкісних дерев	Ботанічна	0.03	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Чернівецька
Група різновидностей рідкісних дерев	Ботанічна	0.5	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Чернівецька
Два велетні	Ботанічна	0.01	2001.12.20	Рішення облради № 171-17/01	Мамаївська
Діброва	Ботанічна	0.6	2009.06.17	Рішення облради № 148-29/09	Чернівецька
Ділянка дуба звичайного	Ботанічна	4.5	1979.05.30	Рішення облради № 171-17/01	Волоківська
Ділянка лікарських рослин	Ботанічна	1	1979.05.30	Рішення облради № 171-17/01	Волоківська
Ділянка лучної флори	Ботанічна	1	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Кам'янська
Ділянка рідкісних рослин	Ботанічна	2.1	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Тарашанська
Дуб крупноплідний	Ботанічна	0.01	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Дубово-букова ділянка	Ботанічна	2.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Мамаївська
Кедр європейський	Ботанічна	0.01	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Чернівецька
Кедр європейський	Ботанічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька

Лавр благородний	Ботанічна	0.01	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Чернівецька
Липа дрібнолиста	Ботанічна	3	2006.10.16	Рішення облради № 105-7/06	Сучевенська
Магнолія Кобус	Ботанічна	0.01	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Магнолія Суланжа	Ботанічна	0.01	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Магнолія Суланжа	Ботанічна	0.01	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Магнолія Суланжа	Ботанічна	0.01	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Насадження дуба звичайного	Ботанічна	7.5	1979.05.30	Рішення облради № 171-17/01	Тарашанська
Парк-сквер	Ботанічна	0.5	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Чернівецька
Праліс буково-дубовий	Ботанічна	3.7	1979.05.30	Рішення облради № 171-17/01	Тарашанська
Праліс грабово-буково-дубовий	Ботанічна	5	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Петровецька
Праліс дуба скельного	Ботанічна	5	2002.12.27	Рішення облради № 127-6/02	Волоківська
Праліс модрина європейської	Ботанічна	0.9	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чудейська
Псевдотсуга тисолиста	Ботанічна	0.02	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Чернівецька
Ревнянський дуб	Ботанічна	0.01	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Мамаївська
Регат	Ботанічна	0.04	2008.09.24	Рішення облради № 229-22	Герцаївська
Сквер з різновидностями рідкісних дерев	Ботанічна	0.4	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Чернівецька
Сквер з різновидностями рідкісних дерев	Ботанічна	0.5	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Чернівецька
Туя західна	Ботанічна	0.01	2002.12.27	Рішення облради № 127-6/02	Чернівецька
Францталь	Ботанічна	1	1979.05.30	Рішення облради № 171-17/01	Тарашанська
Черемха звичайна	Ботанічна	0.01	2002.12.27	Рішення облради № 127-6/02	Чернівецька
Чотири велетні	Ботанічна	0.4	1979.05.30	Рішення облради № 171-17/01	Герцаївська
Ялина колюча	Ботанічна	0.01	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Ялина колюча	Ботанічна	0.01	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Василівська стінка	Геологічна	2	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 198	Кадубовецька
Василівські водоспади	Геологічна	0.05	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Кадубовецька
Водоспад Дорошівський	Геологічна	0.10	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Вікнянська
Водоспад Королівський	Геологічна	0.5	1991.01.16	Рішення облвиконкому № 22	Сторожинецька
Водоспад Кулівецький	Геологічна	0.2	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Кадубовецька
Водоспад Фалинський	Геологічна	3.2	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Вікнянська
Водоспад Чорнопотоцький	Геологічна	0.10	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Юрковецька
Кадубівська ліяка	Геологічна	3.2	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Кадубовецька
Карстово-спелеологічна	Геологічна	1	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Юрковецька

пам'ятка природи Карстова печера Дуча					
Карстово- спелеологічна пам'ятка природи Печера Пісочниця	Геологічна	1	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Юрковецька
Карстово- спелеологічна пам'ятка природи Совицькі понори	Геологічна	21.5	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Кіцманська
Кісткові залишки слона південного	Геологічна	1	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Юрковецька
Мала Лоза	Геологічна	2.2	1979.05.30	Рішення облради № 229- 22/08	Красноільська
Митківська стінка	Геологічна	12	1993.12.12	Рішення облради б/н	Вікнянська
Одайський провал	Геологічна	0.8	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Кадубовецька
Онутська стінка	Геологічна	24	1993.12.12	Рішення облради б/н	Вікнянська
Печера Руїна	Геологічна	0.3	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Юрковецька
Печера Скитська	Геологічна	4.2	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Кострижівська
Печера Фуштейка	Геологічна	2.5	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Юрковецька
Боянська мінеральна	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Боянська
Джерело Вікно	Гідрологічна	0.5	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Вікнянська
Джерело Хрещатик	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Кадубовецька
Звєнччинська мінеральна	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Кадубовецька
Магальянська мінеральна-2	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Магальська
Мінеральна вода Буковинська-1	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чудейська
Мінеральна вода Буковинська-2	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чудейська
Мінеральна вода Валя Кузьминська-1	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Волоківська
Мінеральна вода Валя Кузьминська-2	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Волоківська
Мінеральна вода Турбаза Буковина	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Волоківська
Новоселицька мінеральна	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Новоселицька
Озеро Бездонне	Гідрологічна	3.4	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Кострижівська
Оршовецька мінеральна	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Неполоковецька
Садгірська мінеральна	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Хряцьківська мінеральна	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Герцаївська
Цілюще джерело	Гідрологічна	0.3	2008.09.24	Рішення облради № 229- 22/08	Мамаївська
Черленівська мінеральна-1	Гідрологічна	0.3	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Ванчикувська
Черленівська мінеральна-2	Гідрологічна	0.3	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Ванчикувська
Щербинецька мінеральна 112	Гідрологічна	0.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Ванчикувська
Городище	Комплексна	10.6	2008.09.24	Рішення облради № 105-7/06	Сучевенська
Ржавинецьке болото	Комплексна	4.4	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Юрковецька

Ботанічні сади загальнодержавного значення

Назва	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Громада
Чернівецький	3.5	1963.07.07	Постанова РМ УРСР № 1180-р	Чернівецька

Дендрологічні парки загальнодержавного значення

Назва	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Громада
Чернівецький	4.8	1963.07.07	Постанова РМ УРСР № 1180-р	Чернівецька
Сторожинецький	17.5	1968.11.01	Постанова РМ УРСР № 1035-Р	Сторожинецька

Дендрологічні парки місцевого значення

Назва	Площа (га)	Дата ворення	Підстава	Громада
Заставнівський	6	2002.12.27	Рішення облради № 127-6/02	Заставнівська
Киселівський Гайдейка	20.4	1999.06.14	Рішення облради б/н	Веренчацька

Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення

Назва	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Громада
Байраківський	1	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Герцаївська
Банилівський	2.5	2006.10.16	Рішення облради № 105-7/06	Сторожинецька
Буденевський	10	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чудейська
Вікнянський	2	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Вікнянська
Герцаївський	3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Герцаївська
Глибоцький	6	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Глибоцька
Заставнянський	2	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Заставнівська
Карапчівський	2.1	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Карапчівська
Клинівський	0.5	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Сторожинецька
Клинівський	5	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Сторожинецька
Красноільський	12	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Красноільська
Лужанський	4.6	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Мамаївська
Михальчанський	2	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Кам'янська
Оршовецький	10	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Неполовецька
Парк Жовтневий	63.5	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Чернівецька
Парк ім. Ф. Шіллера	10	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Парк ім. Федьковича	10	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Парк-сквер	0.5	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Парк-сквер	0.8	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Петричанський	0.4	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Сучевенська
Просокрянський	2	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Сучевенська
Рідківський	5	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Магальська
Садгірський	2	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Садгірський	7.3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Слобода-Комарівський	1	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Сторожинецька
Старожадівський	10	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Сторожинецька
Сторожинецький	5	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Сторожинецька
ЦПКіВ ім. Т. Шевченка	16.9	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька
Череповецький парк	3	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Глибоцька
Чорнівський	4	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецька

Додаток Б

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади [39]

Роки	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку	
	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них місць, тис.	всього	у них місць, тис.
1995	5	0,8	9	0,5	—	—	7	0,9
1996	5	0,8	7	0,4	—	—	7	0,9
1997	6	0,9	6	0,3	—	—	5	0,5
1998	6	0,9	5	0,3	—	—	5	0,5
1999	6	0,9	5	0,3	—	—	5	0,5
2000	6	0,9	6	0,3	—	—	4	0,4
2001	6	0,9	6	0,3	—	—	4	0,4
2002	6	0,9	6	0,3	—	—	4	0,4
2003	6	0,9	5	0,3	—	—	4	0,3
2004	6	1,0	5	0,3	—	—	4	0,3
2005	6	1,0	4	0,2	—	—	4	0,3
2006	6	0,9	4	0,2	—	—	4	0,3
2007	6	0,9	4	0,2	—	—	4	0,3
2008	6	0,9	2	0,1	—	—	4	0,3
2009	6	0,9	1	0,1	—	—	4	0,3
2010	7	1,1	1	0,1	—	—	4	0,3
2011	7	1,0	1	0,1	—	—	4	0,4
2012	5	0,8	—	—	1	0,2	4	0,5
2013	5	0,8	—	—	1	0,2	4	0,5
2014	5	0,7	—	—	1	0,2	3	0,2
2015	3	0,3	—	—	1	0,2	3	0,4
2016	3	0,3	—	—	1	0,2	3	0,4
2017	3	0,3	—	—	—	—	3	0,4

Мінеральні води, які мають потенціал для лікувально-оздоровчого використання [16]:

- Долинське родовище (с. Товтри);
- Маморницьке родовище (с. Маморниця Вама);
- Брусницьке родовище (с. Брусниця);
- Чернівецьке родовище (східна частина м. Чернівці);
- Хрещатинське родовище (с. Хрещатик);
- Новоселицьке родовище розміщене (західна околиця м. Новоселиця);
- Валя-Кузьмінське родовище (східна околиця с. Валя Кузьмін);
- Бабинське родовище (с. Бабин);
- Драчинецьке родовище (с. Драчинці);
- Лужанське родовище (північний схід від Лужанського експериментального заводу);
- Неполоківське родовище (північний схід від залізничної станції Неполоківці);
- родовище прісних та столових підземних вод «Буковина» розміщене на території ВАТ «Роси Буковини» (околиця м. Чернівці);
- Великокучурівське родовище (східна околиця с. Великий Кучурів).

Додаток Г

Приватні садиби сільського зеленого туризму Чернівецької області

№	Назва сільської садиби	Адреса	Номерний фонд	Додаткові послуги
Кіцманський район				
1.	Приватна садиба	с. Брусниця	5 кімнат на 8 місць: 1-місні - кімнати 2-місні- кімнати	
2.	Приватна садиба	с. Брусниця	2 кімнати на 4 місця: 2-місні - 2 кімнати	
3.	Приватна садиба	с. Кальнівці,	5 кімнат на 8 місць: 1-місні - 2 кімнати 2-місні - 3 кімнати	
4.	Приватна садиба	с. Брусенки	2 кімнати на 4 місця: 2-місні - 2 кімнати	
5.	Приватна садиба	с. Брусенки	5 кімнат на 7 місць: 1-місні - 3 кімнати 2-місні - 2 кімнати	
6.	Приватна садиба	с. Нижні Станівці	2 одномісні, 2 двомісні, 1 тримісна кімнати. Паркування авто.	
7.	Приватна садиба	с. Брусенки	3 кімнати на 7 місць: 2-місні - 2 кімнати 3-місні - 1 кімната	
8.	Приватна садиба	с. Брусенки	3 кімнати на 7 місць: 2-місні - 2 кімнати 3-місні - 1 кімната	
9.	Приватна садиба	с. Нижні Станівці	3 кімнати на 6 місць: 2-місні - 3 кімнати	
10.	Приватна садиба	с. Драчинці	5 кімнати на 8 місць: 1-місні - 2 кімнати 2-місні - 3 кімната	
11.	Приватна садиба	с. Нові Драчинці	4 кімнати на 7 місць: 1-місні - 1 кімнати 2-місні - 3 кімната	
12.	Приватна садиба	с. Брусниця		
13.	Приватна садиба	с. Брусниця	1 одномісна, 1 двомісна кімнати. Паркування авто.	
14.	Приватна садиба	с. Брусниця		
15.	Приватна садиба	с. Калинівці	1 одномісна, 1 тримісна кімнати. Паркування автомобілів.	
Новоселицький район				
16.	Садиба с. Рідківці	с. Рідківці	3-місні - 3	Організація відпочинку: риболовля, збирання грибів, полювання
17.	Садиба с. Тарасівці	с. Тарасівці	2-місні - 2	Катання на квадроциклі
Сторожинецький район				
18.	Приватна садиба	с. Банилів-Підгірний	3 кімнати (номери) по 2 місця	
19.	Приватна садиба	с. Банилів-Підгірний (хутір Рівня)	4 номери: 2 кімнати по 2 місця і 2 кімнати по 3 місця.	
20.	Приватна садиба	с. Великий Кучурів	У садибі - 2 двомісні кімнати.	Розваги:Рибна ловля, збір ягід та грибів, полювання, екскурсії.